

Homiliae in Lucam

1.3 Ὡσπερ ἐν τῷ πάλαι λαῷ πολλοὶ προφητεῖαν ἐπηγγέλλοντο, ἀλλὰ τοῦ των τινὲς μὲν ἦσαν ψευδοπροφήται, τινὲς δὲ ἀληθῶς προφήται, καὶ ἦν χάρισμα τῷ λαῷ διάκρισις πνευμάτων, ἀφ' οὗ ἐκρίνετο ὁ τε ἀληθῆς προφήτης καὶ ὁ ψευδώνυμος· οὕτω καὶ νῦν ἐν τῇ καινῇ διαθήκῃ τὰ εὐαγγέλια «πολλοὶ» ἠθέλησαν γράψαι, ἀλλ' «οἱ δόκιμοι τραπεύονται» οὐ πάντα ἐνέκριναν, ἀλλὰ τινα αὐτῶν ἐξελέξαντο. 1.4 Τάχα δὲ καὶ τὸ «ἐπεχείρησαν» λεληθυῖαν ἔχει κατηγορίαν τῶν χωρὶς χαρίσματος ἐλθόντων ἐπὶ τὴν ἀναγραφὴν τῶν εὐαγγελίων. Ματθαῖος γὰρ οὐκ «ἐπεχείρησεν», ἀλλ' ἔγραψεν ἀπὸ ἀγίου πνεύματος, ὁμοίως καὶ Μάρκος καὶ Ἰωάννης, παραπλησίως δὲ καὶ Λουκᾶς. Τὸ μὲντοι ἐπιγεγραμμένον κατὰ Αἰγυπτίους εὐαγγέλιον καὶ τὸ ἐπιγεγραμμένον τῶν Δώδεκα εὐαγγέλιον οἱ συγγράψαντες «ἐπεχείρησαν»· Ἦδη δὲ ἐτόλμησε καὶ Βασιλείδης γράψαι κατὰ Βασιλείδην εὐαγγέλιον. «Πολλοὶ μὲν οὖν ἐπεχείρησαν»· φέρεται γὰρ καὶ τὸ κατὰ Θωμᾶν εὐαγγέλιον καὶ τὸ κατὰ Μαθθίαν καὶ ἄλλα πλείονα. Ταῦτά ἐστι τῶν ἐπιχειρησάντων· τὰ δὲ τέσσαρα μόνον προκρίνει ἡ τοῦ θεοῦ ἐκκλησία. Ὁ γε μὴν Λουκᾶς εἰπὼν· «περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν 1.6 πραγμάτων» τὴν διάθεσιν ἑαυτοῦ ἐμφαίνει, ὅτι οὐδὲν ἀμφιβάλλων οὐδὲ εἰκάζων, ἀλλὰ πάντα μετὰ παρησίας ἐβεβαίωσεν ὡς εὖ εἰδώς. Περὶ πληροφοροῦ γὰρ καὶ ἐν οὐδενὶ ἐδίσταζεν, πότερον οὕτως ἔχει ἢ οὐ. Τοῦτο δὲ γίνεται περὶ τοὺς βεβαίως πιστεύοντας καὶ εὐχομένους καὶ ἐπιτυχόντας καὶ εἰπόντας· «βεβαίωσόν με ἐν τοῖς λόγοις σου». Καὶ γὰρ ὁ ἀπόστολος περὶ τῶν βεβαίων φησὶν· «ἵνα ἦτε ἐρριζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι τῇ πίστει.» Οὐδὲν γὰρ οὕτως πληροφορεῖ ὡς νοῦς καὶ λόγος· ὅψις γὰρ οὐ πληροφορεῖ, ἐπεὶ οὐκ ἀπὸ σημείων καὶ τεράτων ὁρατῶν κρίνεται τὰ πράγματα, ἀλλὰ λόγῳ κρίνεται, ποῖα τὰ ἀληθῆ καὶ ποῖα τὰ ψευδῆ. 1.7 «Οἱ αὐτόπται», φησὶ, «καὶ ὑπηρεταὶ τοῦ λόγου». Ἐν μὲν τῇ Ἐξόδῳ γέγραπται, ὅτι «ὁ λαὸς ἑώρα τὴν φωνὴν τοῦ κυρίου». Καίτοι γε φωνὴ οὐ βλέπεται, ἀλλ' ἀκούεται, ἵνα δηλωθῇ παραδόξως, ὅτι ἡ τοῦ θεοῦ φωνὴ βλέπεται, οἷς βλέπεται. Ἐν δὲ τῷ εὐαγγελίῳ οὐχ ἡ φωνὴ βλέπεται, ἀλλ' ὁ κρείττων τῆς φωνῆς λόγος. Διὰ τοῦτο· «Καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρεταὶ γενόμενοι τοῦ λόγου». Οὐκοῦν οἱ ἀπόστολοι «αὐτόπται τοῦ λόγου» ἦσαν οὐ μόνον ἑωρακότες τὸν Ἰησοῦν κατὰ σῶμα, ἀλλὰ καὶ τὸν θεοῦ λόγον. Εἰ γὰρ τὸ ἑωρακέναι τὸν Ἰησοῦν κατὰ σῶμα «αὐτόπτην τοῦ λόγου» γίνεσθαι ἦν, καὶ Πιλάτος «αὐτόπτης» ἦν «τοῦ λόγου» καταδικάζων αὐτὸν καὶ Ἰούδας ὁ προδότης καὶ πάντες οἱ 1.8 λέγοντες· «σταύρου, σταύρου αὐτόν». Ἄλλ' ἀπεὶ λέγειν, ὅτι ἐκεῖνοι ἦσαν «αὐτόπται τοῦ λόγου». Τὸ οὖν ἰδεῖν τὸν λόγον ἐκεῖ ἐννοεῖται, ὅπου ἔλεγεν ὁ σωτὴρ· «Ὁ ἑωρακὴς ἐμὲ ἑώρακε τὸν πατέρα τὸν πέμψαντά με». Καὶ λεληθότως δέ τι καλὸν μάθημα διδάσκει ἡμᾶς ὁ Λουκᾶς ἐνταῦθα, ὅτι τινῶν μὲν θεωρημάτων τὸ τέλος ἡ θεωρία ἐστίν, τινῶν δὲ θεωρημάτων τὸ τέλος ἡ πράξις. 1.9 Ἴνα μὲν οὖν διὰ τοῦ «αὐτόπται» δηλώσῃ τὸ θεωρητικόν, διὰ δὲ τοῦ «ὑπηρεταὶ» τὸ πρακτικόν αὐτῶν παραστήσῃ, «αὐτόπται καὶ ὑπηρεταὶ» εἶπεν. «Ἔδοξε κάμοι ἄνωθεν παρηκολουθηκότι· γράφω δὲ οὐ ψιλὴν ἀκοήν, φησὶν, παραλαβὼν, ἀλλ' ἀκριβῶς παρηκολουθηκὼς ἄνωθεν διαβεβαιούται, ὅτι παρηκολούθησεν οὐ τισὶ τῶν εἰρημένων, ἀλλὰ πᾶσιν. Ἐπαινεῖ δὲ τὸν μακάριον Λουκᾶν καὶ ὁ ἀπόστολος λέγων· «οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ». 1.10 Εἰκὸς δὲ ὑπολαμβάνειν τινὰς, ὅτι Θεοφίλῳ τινὶ ἔγραψε τὸ εὐαγγέλιον. Ἀλλὰ καὶ πάντες, ἐὰν τοιοῦτοι ὦμεν ὡς ἀγαπᾶσθαι ὑπὸ τοῦ θεοῦ καὶ φιλεῖσθαι, θεόφιλοί ἐσμεν. Εἰ δέ τις «θεόφιλος», οὗτος καὶ «κράτιστος»· οὐδεὶς γὰρ «θεόφιλος» ἀσθενής. Καὶ ὡσπερ γέγραπται ἐπὶ τοῦ λαοῦ ἐξερχομένου ἐκ τῆς Αἰγύπτου 1.11 του, ὅτι «οὐκ ἦν ἐν ταῖς φυλαῖς αὐτῶν ὁ ἀσθενῶν», οὕτως εἴπομι ἄν, ὅτι πᾶς «θεόφιλος» «κράτιστός» ἐστὶν ἔχων τὸ κράτος καὶ τὴν δύναμιν τὴν ἀπὸ τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ λόγου αὐτοῦ· καὶ οὕτως

ἐπιγνώσεται τις, «περὶ ὧν κατηχήθη λόγων τὴν ἀσφά λειαν», συνεὶς τὸν λόγον τοῦ εὐαγ γελίου. 2.12 «Ἦσαν δὲ δίκαιοι», φησὶν, «ἀμ φότεροι». Οἱ θέλοντες συναγορεύειν ἑαυτῶν ταῖς ἀμαρτίαις οἴονται ἀδύ νατον εἶναι πάντη ἀναμάρτητον εἶναι τινα, καὶ χρῶνται τὰ τοῦ Ἰώβ· «Οὐδεὶς καθαρὸς ἀπὸ ρύπου». Τὸ δὲ ἀναμάρτητον δισσῶς νοεῖται· τὸ μὲν ἐν τῷ μηδέποτε ἡμάρτηκεν, τὸ δὲ ἐν τῷ μηκέτι ἀμαρτάνειν. Ἐκ μὲν οὖν τοῦ μηδέποτε ἀμαρτήσαι οὐδεὶς ἂν εἶη ἀναμάρτητος· πάντες γὰρ ἄνθρωποι ποτε ἡμάρτον, καὶ <ἂν> ὕστερον «δίκαιοι» γένωνται. 2.13 Δυνατὸν δὲ ἐκ τοῦ μηκέτι ἀμαρτάνειν χρηματίσαι ἀναμάρτητον· οὕτω γὰρ καὶ ὁ Χριστὸς «παρέστη σεν ἑαυτῷ τὴν ἐκκλησίαν μὴ ἔχουσαν σπῖλον ἢ ρυτίδα», οὐχ ὅτι οὐδέποτε ἐσπίλωται ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἢ γέγονεν ἐν ρυτίδι τοῦ «παλαιοῦ ἀνθρώπου», ἀλλὰ ὅτι οὐκ ἔχει ἔτι «ρυτίδα». Παράδειγμα δὲ τοῦ δύνασθαι ἂν θρωπον παρὰ τὸ μηκέτι ἀμαρτάνειν χρηματίζειν ἀναμάρτητον τὰ κατὰ τὸν Ζαχαρίαν καὶ τὴν Ἑλισάβετ. «Ἦσαν», γάρ φησι, «δίκαιοι καὶ πορευόμενοι ἄμεμπτοι». 2.14 Ἐδύνατο δὲ γεγράφθαι τό· «Ἦσαν δίκαιοι ἐν ταῖς ἐντολαῖς», νῦν δὲ ἡ προσθήκη ἀναγκαία τοῦ «ἐνώπιον τοῦ θεοῦ». Ἐνδέχεται γὰρ κατὰ μὲν τὸ φαινόμενον δίκαιον εἶναι τινα ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, κατὰ δὲ τὸ κρυπτὸν τῆς διανοίας μὴ εἶναι τοιοῦτον ἐμφωλεύοντα κεκτημένον λογισμοὺς πονηροῦς. Ὅταν γὰρ ἄνθρωπος μηδὲν ἔχη φαῦλον λέγειν περὶ ἑμοῦ, ἀλλὰ τὰ βλεπόμενά μου κατανοῶν ἐπαινεῖ, δίκαιός εἰμι «ἐνώπιον» ἀνθρώπων. Οὐκ οἶδασι δὲ οἱ ἄνθρωποι τὸ κρυπτόν μου, πότε ἡμάρτον ἐμβλέψας. 2.15 γυναῖκα εἰς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ὥστε λογισθῆναί μοι τὴν ἐν καρδίᾳ μοιχείαν. Τοιοῦτόν τι καὶ ὁ Παῦλος δηλοῖ, ὅταν λέγη περὶ τινῶν· «ὧν ὁ ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τοῦ θεοῦ». Οἱ γὰρ ἄνθρωποι οὐκ οἶδασι κατ' ἀξίαν ἐπαινεῖν, μόνος δὲ ὁ θεὸς οἶδεν ἀξίως καὶ ἐπαινεῖσαι τὸν ἐπαινετὸν καὶ τοῦ ψεκτοῦ τὴν κρίσιν ἀξίως ποιῆσαι. 2.16 Ἀναγκαιῶς πρόσκειται τό· «ἦσαν δίκαιοι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ». Πρὸς ὃ προκαλεῖται καὶ ὁ Σολομῶν· «προνοοῦ καλά», λέγων, «ἐνώπιον κυρίου καὶ ἀνθρώπων». Ἰδωμεν δὲ τῶν μακαρίων τούτων τὸν ἔπαινον· «πορευόμενοι ἐν ταῖς ἐντολαῖς», φησὶ, «καὶ δικαιώμασι τοῦ κυρίου». Ὅταν μὲν κρίνωμεν περὶ τῶν ἐτέρων καλῶς, «<ἐν> δικαιώμασι κυρίου» πορευόμεθα, ὅταν δὲ ποιῶμεν τάδε ἢ τάδε, «<ἐν> ἐντολαῖς θεοῦ» πορευόμεθα. Μήποτε οὖν ταύτην τὴν διαφορὰν ἐπιστάμενος ὁ Λουκάς, ὡς κατ' αὐτὰ τούτους βιοῦντας, τὸν ἔπαινον τοῦτον ἀπέδωκεν· «πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασι τοῦ κυρίου ἄμεμπτοι». Ἴσως ἐρεῖ τις· διὰ τί πρόσκειται τούτοις τό· «ἄμεμπτοι»; Ἦρκει γὰρ αὐτοῖς «πορεύεσθαι ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς τοῦ θεοῦ καὶ δικαιώμασιν», εἰ μὴ ἄρα ἔστιν πορεύεσθαι «ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ 2.17 δικαιώμασιν», οὐκ «ἀμέμπτως» δέ. Πῶς τοίνυν [φησὶν] ἔστι «πορεύεσθαι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς», οὐκ «ἀμέμπτως» δέ; Φημὶ δὲ οὖν πρὸς αὐτόν, ὅτι, εἰ μὴ ἦν τοῦτο, οὐκ ἂν ἐλέγετο· «δικαίως τὸ δίκαιον διώξῃ», ἐπεὶ καὶ τὸ καλὸν οὐ καλόν, ὅταν μὴ καλῶς γίνηται. Ἐπὶ οὖν ποιῶμεν τὰς ἐντολάς, ὥστε ἐν τῷ συνειδότη ρύπον κενοδοξίας ἢ ἀνθρωπαρεσκείας ἢ ἐτέρου τινὸς τοιοῦτου ἔχειν, 2.18 κἂν δοκῶμεν ποιεῖν τὴν ἐντολήν, οὐκ «ἀμέμπτως» ποιοῦμεν. Ἔργον οὖν ἔστιν πορεύεσθαι «ἐν ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασι τοῦ κυρίου ἀμέμπτως» κατ' ἔπαινον ἀποδοθησόμενον ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἐν τῷ θείῳ δικαστηρίῳ. 3.19 Τὰ αἰσθητά, ἵνα βλέπηται, οὐδὲν ἐνεργεῖ, ἀλλ' ὁ ὑγιὲς ὀφθαλμὸς τα θεῖα, εἴτε βούλεται τὸ αἰσθητὸν βλέπεσθαι εἴτε μὴ, βλέπει αὐτό. Οὐ τοιαῦτα δὲ τὰ θεῖα, οὐδ' ἐν τῷ παρόντι ὁρώμενα χωρὶς τῆς ἑαυτῶν ἐνεργείας. Καὶ γοῦν χάριτι θεὸς «ῥῶθη» τῷ Ἀβραάμ ἢ τινὶ τῶν ἀγίων, οὐ τοῦ ὀφθαλμοῦ τῆς ψυχῆς τοῦ Ἀβραάμ μόνου αἰτίου γενομένου τοῦ βλέπεσθαι αὐτῷ τὸν θεόν, ἀλλὰ τοῦ θεοῦ παρασχόντος ἑαυτὸν εἰς ἐμφανισμὸν τῷ δικαίῳ, ἀξίῳ γενομένῳ τῆς ὀπτασίας αὐτοῦ. 3.20 Ἀλλὰ γὰρ καὶ ἄγγελος, ὅσον οὐ βούλεται βλέπεσθαι τινὶ ἡμῶν, παρ ὧν οὐ βλέπεται. Καὶ μὴ θαυμάσης ἐπὶ τοῦ παρόντος, εἰ ὁ θεὸς θέλων «ῥῶθη» τῷ Ἀβραάμ, μὴ θέλων δὲ οὐκ «ῥῶθη» τῷ δεϊνί, καὶ «ἄγγελος

ὡφθη» τῷ Ζαχαρία, καὶ μὴ θέλων οὐκ ἂν «ὡφθη» αὐτῷ. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν «ἐνεστώτα αἰῶνα», ἐὰν ἐξέλθωμεν, ἴσθι, ὅτι οὐ παντὶ φαίνεται ὁ θεὸς ἢ οἱ ἄγγελοι, 3.21 ἀλλὰ ἕκαστος τῶν βλεπόντων τῷ καθαρὰν ἔχειν καρδίαν καὶ παρεσκευάσθαι πρὸς τὸ βλέπειν τὸν θεὸν ὄψεται τὸν θεόν. Καὶ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ δύο, ὁ μὲν καθαρὰν ἔχων καρδίαν, ὁ δὲ ἐβδελυγμένην· ὁ μὲν ὄψεται, ἐπεὶ οὐκ ἐν τόπῳ βλέπεται ὁ θεός, ἀλλὰ καθαρᾶ καρδίᾳ, ὁ δὲ οὐκ ὄψεται αὐτόν. Οὕτω νοητέον καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ. Μὴ γὰρ οἶου, ὅτι πάντες οἱ βλέποντες Χριστὸν ἔβλεπον. Ἔβλεπον Χριστοῦ σῶμα, Χριστὸν δέ, καθ' ὃ Χριστός ἐστιν, οὐκ ἔβλεπον. Ἐβλέπετο δὲ ὑπὸ μόνων τῶν ἀξίων βλέπειν τὸ μέγεθος αὐτοῦ. 3.22 Ἐπηγγείλατο δὲ καὶ ἡ γραφή· «ὅτι εὐρίσκεται τοῖς μὴ πειράζουσιν αὐτόν, ἐμφανίζεται δὲ τοῖς μὴ ἀπιστοῦσιν αὐτῷ». 4.23 «Ἐταράχθη», δέ φησιν, «Ζαχαρίας ἰδὼν»· ξενίζουσα γὰρ ὄψις ἂν θρώπῳ φαινομένη οὐκ ἔστιν αὐτῷ ὑπομονητή· ὅμως ἐπιστρέφει αὐτὸν ἀπὸ τῆς ταραχῆς ὁ ἄγγελος εἰπὼν· «μὴ φοβοῦ, Ζαχαρία» καὶ ἀνακτάται αὐτὸν διὰ τοῦ εὐαγγελίζεσθαι τὴν γέννησιν Ἰωάννου λέγων· «ἠκούσθη ἡ δέησίς σου». 4.24 Τὸ δὲ εἰπεῖν· «ἔσται μέγας» μέγεθος ἐμφαίνει τῆς Ἰωάννου ψυχῆς, καὶ μέγεθος βλεπόμενον ὑπὸ τοῦ θεοῦ. Ἔστι γὰρ τι μέγεθος ψυχῆς κατ' ἀρετήν, ὃ ἐστὶν ὀρώμενον κυρίως, καὶ ἔστι τις σμικρότης ψυχῆς. Ἐγὼ οὕτως ἀκούω τοῦ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ· «μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων», τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. «Μικρὸν» γὰρ ἐκεῖ τὸν ἕνα τῶν μεγάλων λέγει, οὐ χρεῖαν ἔχων ἐντολῆς περὶ τοῦ μεγάλου, ἵνα καὶ τοῦτο εἴπῃ· οὐδὲ γὰρ κατα 4.25 φρονεῖται ὁ μέγας. Ὅτι δὲ «ὁ μικρὸς» <οὐχ> ὁ τυχὼν ἐστὶ, δηλὸν ἐκ τοῦ· «ὅς ἂν σκανδαλίση ἕνα τῶν μικρῶν τούτων». Μέγας γὰρ οὐ σκανδαλίζεται· ἀλλ' ὁ μέγας παντὸς σκανδαλοκρείττων ἐστίν. Ὁ μὲν οὖν λαὸς οὐκ οἶδε τὸν σωτῆρα ἤδη ποιῶντα «σημεῖα καὶ τέρατα», 4.26 ὁ δὲ Ἰωάννης ἔτι ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μητρὸς ὧν σκιρτᾷ, ἠνίκα ἦλθεν ἡ μήτηρ Ἰησοῦ. «Ἰδοὺ γάρ», φησὶν, «ὡς ἐγένετο ὁ ἀσπασμός σου εἰς τὰ ὠτά μου, ἐσκίρτησε τὸ βρέφος ἐν ἀγαλλιάσει ἐν τῇ κοιλίᾳ μου». Πνεῦμα οὖν ἅγιον εἶχεν ἔτι ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μητρὸς ὧν ὁ Ἰωάννης. Αὐτὸς μὲν οὖν «πολλοὺς» λέγεται «ἐπιστρέψαι». Ὁ μὲν Ἰωάννης «πολλοὺς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπέστρεψε πρὸς κύριον τὸν θεὸν αὐτῶν», κατὰ τὴν τοῦ ἀγγέλου φωνήν, ὁ δὲ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς πάντας ἐφώτι 4.27 σεν εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας. Τοῦτο γὰρ αὐτοῦ τὸ ἔργον ἐστίν· «καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπὶ στρέψει πρὸς κύριον τὸν θεὸν αὐτῶν». Οὐ γὰρ «ἐν ψυχῇ Ἡλίου» φησὶν –οὐ γὰρ ἦν μετεμψύχωσις– ἀλλ' «ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἡλίου». Ἦν γὰρ ἐπὶ τὸν Ἡλίαν πνεῦμα καὶ δυνάμεις, εἴτ' οὖν πνευματικὸν χάρισμα, ὡσπερ καὶ ἐπὶ ἕκαστον τῶν προφητῶν. Τὸ οὖν πνεῦμα, ὅπερ ἦν ἐν Ἡλίᾳ, γέγονεν ἐν Ἰωάννῃ. Ἐκεῖνος ἀνελήφθη, οὗτος δὲ πρόδρομος γέγονε τοῦ σωτῆρος. 4.28 Ἀπέθανε πρὸ τοῦ σωτῆρος, ἵνα καὶ τοῖς ἐν ἄδη πρόδρομος γεγονῶς τοῦ σωτῆρος κηρύξῃ τὴν κατάβασιν Ἰησοῦ Χριστοῦ. 5.29 Καταδικάζεται σιωπᾶν Ζαχαρίας ὁ ἱερεὺς, ὁ λειτουργὸς τοῦ θεοῦ ὁ τὰς θυσίας προσφέρων, καὶ σιωπᾶ καὶ σιωπῶν μόνον διένευεν, καὶ διέμεινε κωφὸς μέχρι τῆς γεννῆσεως Ἰωάννου. Τί οὖν ταῦτα; Ἡ τοῦ Ζαχαρίου σιωπὴ <σιωπῆ> τῶν προφητῶν ἐστὶν ἐν τῷ πάλαι λαῷ τοῦ θεοῦ. Οὐκέτι γὰρ θεὸς λαλεῖ αὐτοῖς, ἀλλὰ μεταβέβηκεν «ὁ ἐν ἀρχῇ λόγος–ὁ λόγος, ὁ πρὸς τὸν θεόν, ὁ θεὸς λόγος»–πρὸς ἡμᾶς καὶ παρ' ἡμῖν οὐ σιωπᾶ, παρ' ἐκείνοις δὲ σεσιώπηκεν. Διὰ τοῦτο σιωπᾶ ὁ προφήτης Ζαχαρίας· καὶ γὰρ προφήτης γεγονέναι λέγεται. Τί δέ· «καὶ διένευεν αὐτοῖς»; Τὸ «διανεύειν» διαμένοντα κωφὸν τοι οὗτόν ἐστιν· αἱ χωρὶς λόγου πράξεις 5.30 οὐδὲν διαφέρουσι νεύσεων, αἱ δὲ μετὰ λόγου πράξεις οὐκ εἰσὶ νεύσεις· κοσμοῦνται γὰρ ὑπὸ τοῦ λόγου. Ἐὰν οὖν ἴδῃς Ἰουδαίων τὴν πολιτείαν ἄλογον, ὡς μὴ δύνασθαι αὐτοὺς διδόναι λόγον, περὶ ὧν πράττουσι, βλέπε τὸν τύπον τὸν γεγεννημένον ἐπὶ Ζαχαρίου διαμένοντος κωφοῦ καὶ διανεύοντος αὐτοῖς. Κατὰ τοῦτο αὐτοῖς περιτομὴ χωρὶς λόγου νεύματα, καὶ Πάσχα καὶ προσευχαί. Ἔστι γὰρ κωφὸς νῦν ὁ λαὸς καὶ ἄλαλος· καὶ πῶς γὰρ οὐκ ἤμελλεν κωφὸς καὶ ἄλογος καὶ

ἄλαλος εἶναι, ἐκβαλὼν τὸν λόγον ἀφ' ἑαυτοῦ 5.31 καὶ μὴ δυνάμενος περὶ μηδενὸς λόγον ἀποδοῦναι νομικοῦ ἢ προφητικοῦ λόγου; 6.32 <Οὐ> πᾶς καιρὸς δέδοται καὶ τοῖς ἐν γάμῳ οὔσι τῆς κοινωνίας τῆς γαμικῆς, ἀλλ' ἔστιν, ὅτε δεῖ ταύτης ἀφιστᾶν ἤδη γεγηρακότας καὶ ὑπὸ τῆς προνοίας ἀποκεκλεισμένους πρὸς τὸ συλλαμβάνειν <διά> τὰ ἔργα τοῦ γάμου. Ἐπεὶ οὖν αὕτη κατ' οἰκονομίαν διὰ τὸν τοῦ ἀγγέλου λόγον «συνέλα βεν», ἠσχύνετο, εἰ [μὴ] πρεσβῦτις <οὔσα> μετ' ἀνδρὸς κοιμᾶται, 6.33 καὶ «ἔκρυπτεν ἑαυτὴν ἐπὶ μῆνας πέντε», ἕως καὶ Μαρία συλλάβῃ. Ὅτε γὰρ Μαρία συνέλαβε καὶ ἦλθε πρὸς αὐτήν, καὶ «ὅτε ἐγένετο ὁ ἀσπασμὸς» αὐτῆς «εἰς τὰ ὦτα» αὐτῆς, «ἐσκίρτησεν ἐν ἀγαλλιάσει τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ» τῆς Ἐλι σάβητ, καὶ προεφήτευσεν ἡ Ἐλι σάβητ καὶ ἐκ «πνεύματος ἁγίου» ἐλάλησε τὰ ἀναγεγραμμένα. Καὶ «ἐλαλήθη ἐν τῇ ὄρεινῃ πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα». Λαληθέντων οὖν αὐτῶν ὡς περὶ θείας συλλήψεως καὶ ὡς περὶ προφήτου μέλλοντος γεννᾶσθαι ἐν τῷ λαῷ, οὐκ ἔτι «ἑαυτὴν περιέκρυβεν», ἀλλ', εἰ δεῖ οὕτως εἰπεῖν, καὶ ἐπαρρησιάσατο, ὅτι ἄρα γέννημα εἶη αὐτῆς ὁ πρόδρομος τοῦ κυρίου. 6.34 Εἶτα μετὰ ταῦτα γέγραπται, ὅτι «τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ», τῆς συλλήψεως Ἐλισάβητ δηλαδή, «ἀπεστάλη ἄγγελος Γαβριήλ ἀπὸ τοῦ θεοῦ πρὸς παρθένον μεμνηστευμένην ἀνδρὶ, ᾧ ὄνομα Ἰωσήφ». Τί δήποτε κρίνας ὁ θεὸς ἐκ παρθένου γεννῆσαι τὸν σωτῆρα οὐκ ἐπελέξατο παρθένον ἀμνήστευτον; Μήποτε οὖν οἰκονομία ἦν καὶ τὸ μνηστῆρα αὐτὴν ἔχουσαν συλλαβεῖν, ὡς μὴ δοκεῖν αἰσχύνῃ φέρειν ἐπὶ τοῦ σώματος αὐτῆς τὸ σύλλημμα; Δι' ὃ καλῶς ἐν μιᾷ τῶν μάρτυρός τινος ἐπιστολῶν γέγραπται—τὸν Ἰγνάτιον λέγω, τὸν μετὰ τὸν μακάριον Πέτρον τῆς Ἀντιοχείας δεῦτερον ἐπίσκοπον, τὸν ἐν τῷ διωγμῷ ἐν Ῥώμῃ θηρίοις μαχρησάμενον— 6.35 «καὶ ἔλαθε τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου ἢ παρθενία Μαρίας». Ὡς, εἰ μὴ ἐγεγόνει ὁ δοκῶν γάμος, οὐκ ἂν αὐτὸν ἔλαθεν, ἀλλ' ἔγνω «ὁ ἄρχων τοῦ αἰῶνος τούτου», ὅτι μηδέποτε μετὰ ἀνδρὸς κοιμηθεῖσα ἡ Μαρία συνέλαβεν καὶ ὀφείλει τὸ σύλλημμα τοῦτο θεῖον εἶναι. Ἐβούλετο δὲ ὁ σωτὴρ καθ' ὅλην τὴν οἰκονομίαν λανθάνειν τὸν διὰ βολον, καὶ γοῦν ἐνετέλλετο τοῖς μαθηταῖς μὴ φανερόν ποιεῖν αὐτόν. Ἀλλὰ καὶ ἠνίκα ἐπειράζετο ὑπὸ τοῦ διαβόλου, οὐδαμοῦ ἀπεφήνατο γυμνῶς, ὅτι υἱὸς ἐστὶν τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ μόνον ἔλεγε· οὐ δεῖ μέ σοι προσκυνεῖν, οὐ δεῖ με τοὺς λίθους ποιεῖν ἄρτους, οὐ δεῖ με ρίπτειν ἑμαυτὸν ἄνωθεν κάτω. 6.36 Ἀλλὰ καὶ ὁ ἀπόστολος τὴν τοῦ πάθους οἰκονομίαν κατὰ λήθην φησὶ γεγονέναι τῆς ἀντικειμένης ἐνεργείας· «ἦν οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου ἔγνωκεν. Εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν». Εἰ δὲ τὸ δαιμόνιον οὐκ ἔλαθεν—εἶπεν γάρ· «Οἶδαμέν σε, τίς εἶ, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ»— ὅρα, ὅτι ὁ ἐλάττων ἐν τῇ κακίᾳ ἦδει τὸν σωτῆρα, ὁ δὲ χείρων ἐν αὐτῇ ἀπὸ τοῦ μεγέθους τῆς κακίας ἐνεποδίζετο αὐτόν 6.37 θεωρεῖν. Καὶ ἡμῶν δὲ ἡ κακία, ἐὰν μὲν ἐλάττων ἦ, βοηθούμεθα διὰ τὸ ἕλαττον πρὸς τὸ βιώσαι καλῶς· ἐὰν δὲ κακία ἡμῖν πλείων εὔρεθῃ, πλείων ἀγῶν αὐτὴν ἀποβαλεῖν. Ξένον αὐτῇ τινα ἀσπασμὸν εἶπεν, ὃν οὐχ εὔρον ἐν οὐδεμίᾳ γραφῇ· φέρε δὴ περὶ τούτου ἐξετάσωμεν. Τὸ «χαῖρε κεχαριτωμένη» εἴρηται οὐδαμοῦ· ἀλλ' οὐδ' ἀνδρὶ που εἴρηται τοῦτο, ταύτη δὲ ἐτηρεῖτο ὁ ἀσπασμὸς οὗτος. Τί οὖν ἢ παρθένος, ξένον τινα καὶ οὐδενὶ πρότερον λεχθέντα ὡς νομο 6.38 μαθῆς εἰδυῖα τὸν ἀσπασμὸν; ἔτα ράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ· διὸ καὶ αὐτὸς φησὶ πρὸς αὐτὴν τό· «μὴ φοβοῦ». «Οὗτος ἔσται μέγας», φησὶν. Τοῦτο εἴρηται καὶ περὶ Ἰωάννου· ἀλλ' ὅτε ἦλθεν ὁ ἀληθῶς «μέγας», ἐκεῖνος ἦν μικρός. «Ἐκεῖνος» γὰρ «ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος καὶ φαίνων». Τὸ δὲ μέγεθος αὐτοῦ οὐ τότε οὕτως ἐδηλοῦτο, ὅσον νῦν φαίνεται. Ὅρα γὰρ <τὸ> μέγεθος δυνάμεως αὐτοῦ· «ὅτι εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἴκου μένης τὰ ῥήματα αὐτοῦ». 6.39 καὶ μετὰ τῶν ἐν <Βρεττανία> καὶ μετὰ τῶν ἐν Μαυριτανία καὶ μετὰ τῶν πανταχοῦ πιστευόντων καὶ καθόλου διῆκον. Ἀνάβα γὰρ τῷ λόγῳ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἶδε αὐτὸν τὰ ἐκεῖ πληροῦντα· «ῶφθη» γὰρ

«ἀγγέλοις». Κατάβα τῷ λόγῳ εἰς τὴν ἄβυσσον [καὶ ὡσαύτως]· κατέβη γὰρ κάκει. «Καταβάς γὰρ αὐτός ἐστιν καὶ ὁ ἀναβάς, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα», «ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων». Ἴδε ταύτην τὴν δύναμιν· διέβη γὰρ ὅλον τὸν κόσμον· 6.40 διεληλυθότα γὰρ φησι τοὺς οὐρανούς Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ. Ἐὰν οὖν ταῦτα ἴδῃς, ὄψει, ὅτι οὐχὶ ῥημάτιόν ἐστι τό· «ἔσται μέγας», ἀλλ' ἔργῳ δείκνυται, ὅτι «μέγας» ἐστὶν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ ἀπὼν καὶ παρῶν. 7.41 Οἱ κρείττονες πρὸς τοὺς ἐλάττονας ἔρχονται, ἵνα αὐτοὺς εὐεργετήσωσιν. Οὕτω καὶ ὁ σωτὴρ ἦλθεν πρὸς τὸν Ἰωάννην, ἵνα τὸ βάπτισμα αὐτοῦ ἀγιάσῃ· οὕτως ἡ Μαριὰμ ἀκούσασα τοῦ ἀγγέλου τέξεσθαι τὸν σωτήρα καὶ μεμαθηκυῖα, ὅτι ἡ συγγενὴς αὐτῆς συνέλαβεν Ἐλισάβετ, ἦλθεν πρὸς αὐτήν. Ὁ γὰρ ἐν αὐτῇ Ἰησοῦς ἤδη ἤμελλεν εὐεργετῆσαι τὸν ἤδη ἐν τῇ Ἐλισάβετ Ἰωάννην. Καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ μὴ σκιρτᾶν μὲν τὸν Ἰωάννην, πρὶν ἔλθῃ Μαριὰμ καὶ τὴν Ἐλισάβετ ἀσπάζεται, ἅμα δὲ τῷ λόγῳ τοῦ ἀσπασμοῦ Μαρίας, ὃν ὑπέβαλεν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ὁ Χρῖς 7.42 στός, ἤκουσεν ὁ πρόδρομος τῆς ἐνεργείας τοῦ ἁγίου πνεύματος κινούμενος τὸν ἀσπασμὸν τῆς Μαρίας καὶ «ἐσκίρτησεν ἐν ἀγαλλιάσει τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ», καὶ οἶονεὶ ἤρξατο ἔκτοτε προφήτην αὐτὸν ποιεῖν ὁ Ἰησοῦς. Ἔδει δὲ τὴν μακαρίαν ταύτην Μαριὰμ μετὰ τὴν τοῦ Γαβριὴλ πρὸς αὐτήν ἐπιδημίαν καὶ τὸν εὐαγγελισμὸν ἀναβαίνουσας ἀναβῆναι «ἐπὶ τὴν ὄρεινὴν», ἅτε δὲ τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηρὰν σπουδαίως πορευθῆναι· μετὰ σπουδῆς δὲ ἐπορεύετο ἀγομένη ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος τοῦ ἐπελθόντος αὐτῇ καὶ ὑπὸ τῆς δυνάμεως τοῦ ὑψίστου τῆς ἐπισκιασάσης αὐτῇ. 7.43 Οὐκοῦν ἐν τῷ ἀσπασμῷ «ἐπλήσθη» διὰ τὸν υἱὸν «πνεύματος ἁγίου ἢ Ἐλισάβετ»· οὐ γὰρ ἡ μήτηρ «ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου» πρῶτον, ἀλλὰ προηγουμένως πλησθέντος Ἰωάννου δευτέρως ἢ μήτηρ, ἅτε ἔχουσα τὸν πλησθέντα «πνεύματος ἁγίου». Οὐκ ὀκνητέον δὲ εἰπεῖν, ἵνα μὴ ἐξαπατηθῇ τις ὑπὸ τῶν πιθανότησι χρωμένων καὶ διδασκόντων ψευδῶς, ὅτι ἐτόλμησέ τις εἰπεῖν κατὰ τῆς Μαρίας, ὡς ἄρα ὁ σωτὴρ αὐτὴν ἠρνήσατο, ἐπεὶ φησὶν, συνήφθη μετὰ τὴν ἀπότεξιν τὴν τοῦ σωτήρος τῷ Ἰωσήφ. 7.44 Εἴ ποτε οὖν τοιοῦτοι λόγοι ὑπὸ αἰρετικῶν προαχθῶσιν, οὕτως ἀποκριτέον, ὅτι «πνεύματος ἁγίου» πλησθεῖσα ἢ Ἐλισάβετ φησὶν· «εὐλόγη μένη σὺ ἐν γυναιξίν». Εἰ δὲ εὐλόγηται ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, πῶς ἠρνήσατο αὐτὴν ὁ σωτὴρ; Ἀλλ' οὐδὲ ἔχουσιν αὐτὴν ἀποδείξει, ὅτι συνουσία ἐχρήσατο μετὰ τὴν ἀπὸ τεξίν τοῦ σωτήρος· οἱ γὰρ υἱοὶ Ἰωσήφ οὐκ ἦσαν ἀπὸ τῆς Μαρίας, οὐδὲ ἔχει τις τοῦτο παραστήσαι ἀπὸ τῆς γραφῆς. Τὸ δὲ· «πόθεν μοι τοῦτο;» οὐκ ἀγνοοῦσα λέγει ἢ Ἐλισάβετ ἢ πνεύματος πλησθεῖσα ἁγίου, ὅτι· οὐκ οἶδα, ὅτι ἀπὸ θεοῦ γεγένηται τὸ ἐλθεῖν τὴν μητέρα «τοῦ κυρίου μου πρὸς με», ἀλλὰ τό· «πόθεν μοι τοῦτο» τοιοῦτόν ἐστιν· τί γὰρ μοι, φησὶν, τηλικούτον πέπρακται ἀγαθόν, «ἵνα ἢ μήτηρ τοῦ κυρίου μου ἔλθῃ πρὸς με»; πόθεν, ἀπὸ ποίας δικαιοσύνης ἢ πράξεων ἀγαθῶν ἐπέτυχον τούτου; «ἰδοὺ γὰρ ἐσκίρτησε τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ μου». Τεράστιος ἦν ἡ ψυχὴ τοῦ Ἰωάννου, καὶ ἔτι ἐν τῇ μητρὶ τῆς μητρὸς ὑπάρχουσα καὶ μέλλουσα εἰς γένεσιν ἦκειν ἔγνω, ὃν οὐκ ἔγνω Ἰσραήλ. Οὐχ ἀπλῶς δὲ «ἐσκίρτησεν», ἀλλ' «ἐν ἀγαλλιάσει» ἤσθητο γὰρ, ὅτι κύριος ἦλθεν ἐν τῇ μητρὶ, ἵνα αὐτὸν προλαβὼν ἀγιάσῃ. 7.46 Ἐπειδὴ «τοῖς λελαλημένοις» ἐπίστευσας, μακαρία εἶ· διὰ τί; Ἔσται γὰρ τελείωσις αὐτῶν, καὶ οὐ μόνον παρὰ τοῦ ἀγγέλου λελάληνται. 8.47 Πρὸ Ἰωάννου Ἐλισάβετ προφητεύει, πρὸ τῆς γενέσεως τοῦ σωτήρος ἡμῶν ἢ Μαρίας προφητεύει. Καὶ ὡς περ ἤρξατο ἡ ἀμαρτία «ἀπὸ τῆς γυναικὸς» καὶ μετὰ τοῦτο ἔφθασεν ἐπὶ τὸν ἄνδρα, οὕτω καὶ τὰ ἀγαθὰ ἀπὸ τῶν γυναικῶν ἤρξατο, ἵνα προτραπῶσιν αἱ γυναῖκες, τὴν ἀσθένειαν καὶ τὰ γυναικεῖα ἀποθέμεναι, ζηλωσαὶ τοὺς βίους τῶν μακαρίων τούτων. Ἴδωμεν λοιπὸν τὴν προφητείαν τὴν παρθενικὴν, ἢ φησὶν· «Μεγαλύνει ἢ ψυχὴ μου τὸν κύριον», οὐ μόνον τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ «ἢ ψυχὴ μου». 8.48 Πῶς «ἢ ψυχὴ μεγαλύνει τὸν κύριον», κατανοητέον. Ἐρεῖ γὰρ τις· ὁ

κύριος οὔτε μείζων γίνεται οὔτε ἐλάττων, ἀλλ' ὁ ἐστίν, ἐστίν· πῶς οὖν δύναται ψυχὴ μεγαλῦναι τὸν κύριον; Ὅτι «εἰκὼν ἐστὶ τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου», οὐ γενομένη εἰκὼν, ἀλλὰ «κατ' εἰκόνα» προυπάρχουσαν αὐτῆς, ἐὰν ἀξίως πολιτευώμεθα κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος ἡμᾶς καὶ ἔξο μοιωθῶμεν τῷ πρωτοτύπῳ κατὰ τὸ δυνατόν δι' ἀγαθῶν ἔργων. Ἐκαστος δὲ ἡμῶν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν τελειῶν καὶ προάγων ἐπὶ μακαριότητα οἷον εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ἀνατίθησιν, ἥτοι μιμουμένην τὸν πρωτότυπον, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, 8.49 τὴν εἰκόνα τοῦ θεοῦ. Ὅταν οὖν μεγάλην ποιήσω τὴν εἰκόνα τῆς εἰκόνας, λέγω δὲ αὐτὴν τὴν ψυχὴν, μεγαλύνων λόγοις, ἔργοις, νοήμασιν, τότε μεγαλύνειν λέγεται. Ὡσπερ δὲ «μεγαλύνει ἡ ψυχὴ» τοῦ δικαίου «τὸν κύριον» κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ βίου καὶ τοῦ λόγου, οὕτω καὶ σμικρύνει τις αὐτὸν ἀνα λόγως κατὰ τὴν κακίαν τὴν ἐνυπάρχουσαν αὐτῷ. 8.50 Τῆς οὖν Μαρίας «ἡ ψυχὴ» ἐμεγάλυνε «τὸν κύριον», «τὸ» δὲ «πνεῦμα» αὐτῆς «ἠγαλλίασατο ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ σωτῆρι». Καλῶς δὲ ἀναβαίνει ταῖς προκοπαῖς τῶν ἔργων· πρῶτον ἔμεγάλυνεν ἡ ψυχὴ αὐτῆς, εἶτα ἠγαλλίασατο τὸ πνεῦμα αὐτῆς. Ἄγαλλιασεν γὰρ τὸ πνεῦμα ἐπὶ θεῷ σωτῆρι ἐν προκοπῇ βίων, ἀπὸ τοῦ μεγαλύνειν ἐπὶ τοῦτο ἐρχόμενος. 8.51 «Ὅτι ἐπέβλεψε», φησὶν, «ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ». Ἡ «ταπείνωσις» οὐδὲν διαφέρει τῆς ἀτυφίας· ἐπεὶ οὖν πρόπον θεῷ ἐπιβλέπειν ἐπὶ ταῖς ἀρεταῖς, ἀρετὴ δὲ ἡ ταπεινοφροσύνη, «ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ». 9.54 [ὅτι] πολλοῖς δοκεῖ περισσὸν εἶναι τό· «ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν καὶ ἐγέννησεν υἱόν». Ποία γὰρ γυνὴ δύναται τεκεῖν υἱόν, μὴ πληρωθὲν τὸς τοῦ τῆς συλλήψεως χρόνου; Παρατηρήσασθαι δεῖ ἐν ὅλῃ τῇ παλαιᾷ καὶ τῇ καινῇ γραφῇ, εἴ ποτε ἔστιν εὐρεῖν ἐπὶ ἀμαρτωλοῦ γενέσεως εἰρημένον τό· «ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν»· οὐκ ἂν γὰρ τις εὐροὶ ὡς οἶμαι, ἀλλ' ὅπου ὠνόμασται τὸ τοιοῦτο, δίκαιός ἐστιν ὁ γεννώμενος· πληροῦνται οὖν αἱ ἡμέραι τῆς γεννήσεως τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἐπιδημίας αὐτοῦ. Καὶ πληρότητα μὲν ἡ τοῦ δικαίου, κενότητα δὲ ἡ τοῦ φαύλου ἐπιδημία ἔχει· οὕτω καὶ νῦν 9.55 εἴρηται, ὅτι «τῇ Ἐλισάβετ ὁ τοῦ τεκεῖν χρόνος ἐπλήσθη», ἐπειδὴ ἅγιον ἔτικτεν. Εἰς τιμὴν δὲ τοῦ πατρὸς βουλομένων τῶν συγγενῶν ὄνομα θέσθαι τῷ παιδί Ζαχαρίαν ἢ Ἐλισάβετ προφῆτις οὕσα καὶ ὑπὸ πνεύματος ἁγίου κινουμένη, καίτοι τὴν γενομένην τῷ ἀνδρὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ παιδὸς ἀποκάλυψιν μὴ ἀκούσασα, τῷ πνεύματι ἔγνω τὴν παρὰ τοῦ ἀγγέλου ῥηθεῖσαν προσηγορίαν καὶ Ἰωάννην ἔφασκε τὸ παιδίον ὀνομάζεσθαι. Ὡς δὲ καὶ παρὰ τοῦ πατρὸς ἠξίουμα θεῖν καὶ «διένευον» αὐτῷ ὡς μὴ ἀκούοντι ἢ λαλῆσαι δυναμένῳ, καὶ Ζαχαρίας δὲ τῇ χειρὶ καὶ τοῖς γράμμοις 9.56 μασί σύμφωνα ἐλάλησε τῇ γυναικί· λαβὼν δελτίον ἔγραψε τοῦ παιδὸς τὴν προσηγορίαν, ὡς πάντας ἐπὶ τοῦτο ἐκπλήττεσθαι καὶ «τί τὸ παιδίον ἔσται» στοχάζεσθαι. Ἐρμηνεύεται δὲ Ἰωάννης «θεοῦ χάρις» διὸ καὶ μετὰ τοῦ γράψαι τὸν Ζαχαρίαν ἐν δέλτῳ, ὅτι «Ἰωάννης ἐστὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ», εὐθέως τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι «ἀνεώχθη αὐτοῦ τὸ στόμα», «ἐλύθη» ἡ δεδεμένη φωνὴ καὶ ἀπέλαβε τὴν ἑαυτοῦ γλῶσσαν, οὐκέτι καθὰ πάλαι δεδεμένην τῇ ἀπίστια· ὅτε μὲν γὰρ ἐδέδετο τῇ ἀπίστια ἢ γλῶσσα, ἀνθρωπίνη ἦν, ὅτε 9.57 δὲ λέλυται, οὐκέτι «λαλεῖ» γὰρ «εὐλογῶν τὸν θεόν» καὶ προφητεύων τὰ ἀναγεγραμμένα. 10.58 Δύο δὲ γενικὰς προφητείας προφητεύει Ζαχαρίας, τὴν προηγουμένην περὶ Χριστοῦ, τὴν δὲ ἐξῆς περὶ Ἰωάννου· καὶ ἔστιν ἀπὸ τῶν λέξεων τηρῆσαι τῶν μὲν προτέρων, ὅτι περὶ Χριστοῦ ὡς ἤδη παρόντος καὶ ἐπίδημος τῷ βίῳ, εἰθ' ὕστερον περὶ Ἰωάννου ὡς πρὸς παρόντα λέγει καὶ φησὶν «εὐλογητὸς κύριος ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησε λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ». 10.59 Τάχα δὲ ἐν τοῖς τρισὶ μῆσιν, οἷς συνῆν αὐτῷ Μαρία, δι' ἀπορρήτου δυνάμεως ὠφελούμενος κατὰ βραχὺ, ἦλθεν ἐπὶ τὸ πληρωθῆναι πνεύματος καὶ προφητεῦσαι τὰ ἀναγεγραμμένα. Ἐπεὶ γὰρ «ἐκ σπέρματος Δαβὶδ γέγονεν τὸ κατὰ σάρκα» ὁ Χριστὸς καὶ ἦν οὗτος ἀληθῶς «κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν οἴκῳ Δαβὶδ παιδὸς αὐτοῦ», διὰ τοῦτο ταῦτα προφητεύει. Ὅτι δὲ κέρας ὁ Χριστός,

παριστᾶ ἢ προφητεία· «Ἄμπελὼν γὰρ ἐγεννήθη ἐν κέρατι». Τίνοι κέρατι; Τῷ Χριστῷ τούτῳ, περὶ οὗ λέγει· «ἤγειρεν κέρας ἡμῖν». «Ἦγειρε», φησὶν, ἡμῖν ὁ θεὸς καὶ πατὴρ «κέρας σωτηρίας» τὸν Χριστόν, κατὰ τὴν «τῶν ἀγίων» αὐτοῦ «προφητῶν» προαγόρευσιν· πᾶσι γὰρ τοῖς προφήταις τὸ περὶ Χριστοῦ κατήγγελλται μυστήριον· 10.60 ὃς ἐρρύσατο «ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς», ἐχθρῶν δὲ οὐκ αἰσθητῶν, ἀλλὰ νοητῶν. Ἦλθε γὰρ Χριστὸς «κύριος, δυνατὸς ἐν πολεμῶ», καταργῆσαι πάντας τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν. Τὸ δὲ· «ποιῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν» τοῦτο οἶμαι δηλοῦν, ὡς τάχα ἐν τῇ Χριστοῦ ἐπιδημίᾳ καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ καὶ ὅλος ὁ χορὸς τῶν ἀγίων αὐτοῦ προφητῶν καὶ δι' αὐτῶν ἀπέλαυσαν τοῦ ἐλέους τοῦ θεοῦ. Οὐ γὰρ λέγω, ὅτι πρότερον μὲν ὠφέληντο, ἐν δὲ τῇ Χριστοῦ ἐπιδημίᾳ οὐκ ὠφέληντο. Τί δὲ λέγω τοῦτο περὶ τῶν πατέρων; ἀναβῆσομαι γὰρ τῷ λόγῳ καὶ ἐρῶ πεισθεῖς ταῖς γραφαῖς, ὅτι ἐν τῇ Χριστοῦ παρουσίᾳ οὐ μόνον τὰ ἐπὶ γῆς ὄντα αὐτοῦ τῆς ἐπιδημίας καὶ τῆς 10.61 οἰκονομίας, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ὁ ἀπόστολος γοῦν φησιν· «εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ εἴτε τὰ ἐπὶ γῆς, εἴτε τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς»· εἰ δὲ εἰρηνοποίησεν, τί ὀκνεῖς παραδέξασθαι, ὅτι καὶ πρὸς τοὺς πατέρας ἢ ἐπισκοπή γέγονε ἐν τῇ Χριστοῦ ἐπιδημίᾳ καὶ τοῦτο ἢ εἰς τὸν ἄδην αὐτοῦ ἄφιξις ἐπραγματεύσατο, ἵνα πληρωθῇ τό· «ποιῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν· μνησθῆναι δὲ διαθήκης τῆς πρὸς τὸν Ἀβραὰμ γενομένης». «Τοῦ δοῦναι ἡμῖν», φησὶν, «ἀφόβως ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν ῥυσθῆναι». Πολλάκις ῥύονται τινες ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν, μετὰ φόβου δέ. Νυνὶ δὲ ἡμᾶς ἢ Χριστοῦ ἐπιδημία πεποίηκεν 10.62 «ἀφόβως ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν» ῥυσθῆναι· οὐ γὰρ ἠσθάνθημεν τῆς ἐπιβουλῆς τῶν ἐχθρῶν, ἀλλ' ὡς περὶ αἰφνίδιον ἡμᾶς ἔλαβεν οὐκ αἰσθάνθημεν τῆς ἐπιβουλῆς τῶν ἐχθρῶν· καὶ εἰ δεῖ οὕτως εἰπεῖν, ἀναισθητοῦντας μετέστησεν ἀπ' ἐκείνων «ἐπὶ τὸν κληρὸν καὶ τὴν μερίδα» αὐτοῦ. Διὸ καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν «λατρεύειν αὐτῷ ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ», ὅπερ γίνεται διὰ τῆς ἐκπληρώσεως πασῶν τῶν ἀγίων αὐτοῦ ἐντολῶν, οὐ πρὸς ὀλίγον μόνον καιρὸν, ἀλλὰ «πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν». «Καὶ σύ, παιδίον», φησὶν· ἐζήτουν κατ' ἐμαυτόν, διὰ τί 10.63 τὴν περὶ Ἰωάννου προφητείαν οὐκ εἶπεν ὡς περὶ αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς πρὸς αὐτόν· λέγει γὰρ· «καὶ σύ, παιδίον, προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ». Περισσὸν γὰρ ἐστὶ τὸ λέγειν τῷ μὴ ἀκούοντι· τί δήποτε οὖν ὡς πρὸς ἀκούοντα ταῦτά φησιν; Μήποτε οὖν παράδοξον γένεσιν ἀναλαβὼν ὁ Ἰωάννης-ἄτε ἀρχαγγέλου ταύτην κηρύξαντος καὶ ἄτε τῆς Μαρίας μετὰ τὸ συνειληφέναι τὸν κύριον παρουσίας τῇ Ἐλισάβετ καὶ αὐτῷ ἤδη γεννωμένῳ-παράδοξον ἤδη καὶ τὴν παρα 10.64 κολουθήσῃ εἶχεν ἐξ ἀρχῆς. Εἰ δὲ ἀπιστεῖς, εἰ παρακολουθεῖ ὁ Ἰωάννης ἅμα τῷ γεννηθῆναι τῇ προφητεία καὶ ἤκουεν τοῦ· «Καὶ σύ, παιδίον, προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ», ἴδε τὸ παραδοξότερον, ὅτι «ἐσκίρτησεν ἐν ἀγαλλιάσει ἐν τῇ κοιλίᾳ, ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ». Εἰ δὲ ἐν τῇ κοιλίᾳ ὡς ἐσκίρτησεν καὶ ἠγαλλίασεν, τί ἀπιστεῖς, εἰ γε γεννημένος ἅμα τῷ γεννηθῆναι ἤκουεν τοῦ πατρὸς προφητεύοντος καὶ λέγοντος αὐτῷ· «καὶ σύ, παιδίον, προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ»· προπορεύσῃ γὰρ πρὸ προσώπου κυρίου ἐτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ; Διὰ τοῦτο τάχιον αὐτῷ παρόντι ὁ πατὴρ προεφήτευσεν, ἐπειδήπερ ἤδει ὡς προ 10.65 φήτης, ὅτι μετ' ὀλίγον οὐ μέλλει ἔχειν αὐτὸν παρ' ἐαυτῷ τρεφόμενον, ἀλλ' «ἐν ταῖς ἐρήμοις» διαιτῶμενον. «Τὸ» γὰρ «παιδίον ἐν ταῖς ἐρήμοις ἦν ἕως ἡμέρας ἀναδειξέως αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραὴλ». Παράδοξον γὰρ τι χρῆμα ἦν Ἰωάννης, περὶ οὗ καὶ ἐλέχθη· «ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου»· ὡς οὖν ἄγγελος ἀποσταλὴς ἤκουεν τοῦ πατρὸς προφητεύοντος τὰ ἀναγεγραμμένα. 11.66 Διττὸν γὰρ τὸ «αὐξάνειν»· τὸ μὲν σωματικόν, ἔνθα οὐδὲ προαίρεσις ἀνθρώπου συνεργεῖ, τὸ δὲ πνευματικόν, ὅπου προαίρεσις αἰτία τῇ αὐξήσει κεῖται. Τὸ οὖν κρεῖττον αὐξάνειν ἀνέγραψεν· ὁ <λ>ον γὰρ τὸ λεγόμενον τοι οὐτον· «ἠύξανεν πνεύματι»· οὐ γὰρ

αύξανόμενον τὸ πνεῦμα ἐν ἑαυτῷ ἔμεινεν, ὅποιον ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ἀλλὰ ἠῤῥξανεν τὸ πνεῦμα ἑαυτῷ, οὗ αὐξάνοντος καὶ ὁσημέραι πλείονος γε νομένου καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἀκο λούθως τῷ πνεύματι συνηύξανεν. Καὶ ἐὰν ἐντέλληται ὁ θεὸς προστα κτικῶς λέγων· «αὐξάνεσθε καὶ πλη θύνεσθε», οἱ μὲν κατὰ σάρκα ἀκού οντες τοῦ λόγου οὐκ οἶδα πῶς δύ νανται αὐξάνεσθαι. Ἔστω γὰρ τὸ «πληθύνεσθαι», ἐπειδὴ ὁ πληθυσμὸς ἀριθμὸν πλείονα προσάγει τῶν πλη 11.67 θυνομένων-πῶς οὖν ἐπὶ τοῦ ῥητοῦ προστάσσει ὁ θεὸς τὸ «αὐξάνειν»; Πᾶς ἄνθρωπος βούλεται εἰς τὸ μέ γεθος ἐπιδιδόναι, ἀλλ' οὐ πάντες ἐπιτυχάνουσιν· εἰ τοίνυν τὸ προσ τακτικὸν ἔστιν καὶ δυνατὸν ποιῆσαι τὸ προστασόμενον, ἐφ' ἡμῖν ἔστιν τὸ «αὐξάνειν». Καὶ παράδειγμα περὶ οὗ γέγρα πται· «καὶ Ἰσαὰκ προέκοπτεν καὶ μείζων ἐγένετο, ἕως οὗ ἐγένετο μέ γας σφόδρα»· ὅπερ ἔστιν ἐπιδιδούς τῇ αὐξήσει τῆς προαιρέσεως ἐπὶ τὸ ἀγαθόν, τῇ αὐξήσει τῆς ψυχῆς ἐπὶ τὸ βέλτιστον, τῇ αὐξήσει τοῦ νοῦ ἐπὶ τὸ διορατικόν, τῇ αὐξήσει τῆς μνήμης ἐπὶ τὸ δραστικώτερον, ὥστε πλειόνων μνημονεύειν. Οὕτως ὁ πά σας τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς αὐτοῦ γεωργῶν πληροῖ τὴν λέγουσαν ἐντο λήν· «αὐξάνεσθε». Καὶ Ἰωάννης οὖν ὡς μακάριος καὶ ἔτι παιδίον ὢν ἠῤῥξανεν· σπάνιον δὲ ἐν ἡμῖν εὔρε θῆναι παιδίον αὐξανόμενον πνεύ ματι. 11.68 Ἄλλο δὲ τὸ «αὐξάνειν» καὶ ἄλλο τὸ «κραταιοῦσθαι». Ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἀσθενῆς ἔστι καί, ἵνα γένηται ἰσχυρά, χρειαν ἔχει βοηθείας κρείτ τονος. Τίνος οὖν χρειά, ἵνα κραταιω θῆ; Πνεύματος. Ὁ οὖν μέλλων ἀληθῶς κρα ταιοῦσθαι κραταιοῦται «πνεύματι»· οἱ μὲν γὰρ πολλοὶ κατὰ σάρκα κρα ταιοῦνται σαρκί, <οἱ δὲ θεοῦ ἀθλη ται> κραταιοῦνται «πνεύματι» καὶ διὰ τὸ ἐν αὐτῷ κραταιοῦσθαι ἰσχυροὶ γίνονται πρὸς «τὸ φρόνημα τῆς σαρ κός»· παλαίοντος γὰρ τοῦ πνεύμα τος τῇ σαρκὶ νικᾷ τὸ πνεῦμα ἐν ἐκείνῳ, ἐν ᾧ ἡ κραταίωσις γίνεται τοῦ πνεύματος. «Καὶ ἦν ἐν ταῖς ἐρήμοις», φησίν. Ὡσπερ ἡ γένεσις αὐτοῦ παράδοξος- 11.69 «ἐσκήρτησε» γὰρ «ἐν ἀγαλλιάσει» ἐπὶ γινώσκων τὸν Χριστόν-καὶ ὡς ἔλα λεῖτο πρὸς αὐτὸν [κατ' αὐτήν] ὡς ἀκούοντα τὸ ὑπὸ τοῦ πατρός, ὅτι· «καὶ σύ, παιδίον, προφήτης κλη θήση», οὕτως οὐδὲ ἔμεινεν μετὰ τοῦ πατρός καὶ τῆς μητρός, ἀλλ' ἀνεχώ ρησεν φεύγων τὸν ἐν πόλεσι θόρυβον καὶ τὴν ἐν τοῖς ὄχλοις ἀηδίαν, ἵνα ἐν ταῖς ἐρημίαις τυγχάνων, ἐπεὶ μὴ δέπω ἐβούλετο αὐτὸν ὁ θεὸς ὑπὴ ρετεῖν τῷ μυστηρίῳ τοῦ βαπτίσ ματος, εὐχαῖς σχολάζῃ παραδόξως ἀνατρεφόμενος. 11.70 «Ἦν» γὰρ «ἡ τροφή αὐτοῦ» κατὰ τὸν Ματθαῖον «ἀκρί δεσ καὶ μέλι ἄγριον»· ἐπεὶ γὰρ διὰ κονος ἦν <τῆς> πρώτης Χριστοῦ ἐπὶ δημίας, διὰ τοῦτο ἡ τροφή αὐτοῦ οὐκ ἦν μέλι ἡμερον-ἐτηρεῖτο γὰρ τὸ ἡμερον μέλι καὶ ἐξεργασμένον τῷ κυρίῳ-καὶ ἐπεὶ πρὸ τῆς παρου σίας προεφήτευσεν καὶ ὠκονόμει τὰ πρὸ τῆς παρουσίας, διὰ τοῦτο ἦν αὐτῷ τροφή πτηνὸν ὀλίγον αἰρό μενον ἀπὸ τῆς γῆς, ἀκρίδες, βραχὺ ζῶον καὶ καθαρὸν. 11.71.10 Μυστήριόν τι μέγα βούλεται ὁ λόγος παραστήσαι, ὅτι εἰς τὴν τῆς οἰκουμένης ὅλης ἀναγραφὴν ἔδει ἀνα γραφῆναι Χριστόν Ἰησοῦν, ἵνα συν αναγραφεῖς τοῖς ἐν τῇ οἰκουμένῃ ἀγίαση τὴν οἰκουμένην καὶ μεταθῆ τὴν ἀπογραφὴν ταύτην «εἰς βίβλον ζώντων», ἵνα «τὰ ὀνόματα» τῶν συγ γραφέντων αὐτῷ καὶ πιστευσάντων αὐτῷ «ἐγγραφῆ ἐν τοῖς οὐρανοῖς». 12.72 Τί δήποτε ὁ ἄγγελος οὐκ ἀπῆλ θεν εἰς Ἱεροσόλυμα, οὐκ ἐζήτησε τοὺς γραμματεῖς καὶ τοὺς Φαρισαί ους, οὐκ εἰσῆλθεν εἰς τὴν τῶν Ἰου δαίων συναγωγὴν, ἀλλὰ «ποιμένας» εὔρεν «ἀγραυλοῦντας καὶ φυλάσσον τας τὰς φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποιμνὴν αὐτῶν» κἀκείνους εὐηγγελί σατο; 12.73 Ἄρ' ὁ λόγος οὐδὲν αἰνίσσεται, ἀλλ' ὄντως τὸ προκείμενον ἦν, ποιμέσι προβατίων τοιούτων αἰσθητῶν τὸν ἄγγελον ἐπιστάντα λελαληκέναι, καὶ οὐδὲν ἄλλο ἐμφαίνει παρὰ τοῦτο; Ἀλλὰ τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν ποιμέσιν ὁ ἄγγελος εὐαγγελίζεται τὸν Χρι στόν. Οὗτοι γάρ, ἐὰν μὴ ἐκεῖνος ὁ ποιμὴν ἔλθῃ, οὐ δύνανται ποιμαίνειν ἀφ' ἑαυτῶν καλῶς· ἐλλιπὴς αὐτῶν ἡ ποιμαντικὴ, ἐὰν μὴ Χριστὸς αὐτοῖς συνεργῆ. «Θεοῦ γάρ», φησιν, «ἔσμεν συνεργοί». Καὶ γὰρ ἔταξεν «ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀποστόλους, προφήτας, διδασκά λους, εὐαγγελιστάς, ποιμένας, πάν

τα[ς] εἰς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἀγίων». Ταῦτα μὲν ἐπὶ τὸ εὐχερέστερον. Εἰ δὲ δεῖ ἀναβῆναι καὶ ἐπὶ λόγον μυστικώτερον, λέγω, ὅτι ἦσαν τινες 12.74 ποιμένες ἄγγελοι πεπιστευμένοι, εἰ δεῖ εἰπεῖν, τοὺς ἀνθρώπους· καὶ τούτων ἐκάστου ἀγραυλοῦντος ἐπὶ τὴν φυλακὴν τὴν ἑαυτοῦ καὶ κάμνοντος καὶ δεομένων πάντων βοῆ θείας, ἵνα τὰ ἔθνη τὰ ἐπ' αὐτοῖς οἰκονομηθῇ καλῶς, ἦλθεν ὁ ἄγγελος ἐπὶ τῇ γενέσει τοῦ Ἰησοῦ λέγων· «Μὴ φοβεῖσθε· εὐαγγελίζομαι γὰρ ὑμῖν χαράν». Ἀληθῶς γὰρ χαρὰ μεγάλη τοῖς οἰκονομοῦσι τοὺς ἀνθρώπους γέγονεν, ὅτι Χριστὸς Ἰησοῦς ἐπιδημήκεν. 12.75 [Ὡς γὰρ] ἐκάστῳ τῶν ἀνθρώπων πάρεισι δύο ἄγγελοι, ὁ μὲν τῆς δικαιοσύνης, ὁ δὲ τῆς ἀδικίας, καὶ ἐὰν μὲν ἀνατείλῃ ἡμῶν ἐπὶ τὴν καρδίαν τὰ ἀγαθὰ, δηλονότι ὁμιλεῖ ἡμῖν ὁ ἄγγελος τοῦ θεοῦ· ὅταν δὲ ἀναβῇ ἡμῶν ἐπὶ τὴν καρδίαν τὰ φαῦλα, ὁμιλεῖ ἡμῖν ὁ ἄγγελος τοῦ διαβόλου. Ὡς οὖν καθ' ἕνα τὸν δύο ἄγγελοι εἰσιν, οὕτως οἶμαι, ὅτι καὶ κατὰ ἔθνη ἄγγελοι εἰσιν, οἱ μὲν κρείττονες, οἱ δὲ ἐναντίοι. Οἷον ἐν Ἐφεσῶ εἰκός, ὅτι διὰ μὲν τοὺς ἀμαρτάνοντας ἄγγελός τις ἦν ἐγκεχειρισμένος τοὺς ἀμαρτάνοντας, διὰ δὲ τοὺς πιστεύοντας, ὅτι ἄγγελός τις ἦν τῆς Ἐφεσίων ἐκκλησίας, οὕτω δὴ καὶ πανταχοῦ καὶ πρὸ τῆς Χριστοῦ ἐπιδημίας. 12.76 Οἷον οὖν ἐνδυναμοῦνται οἱ ἄγγελοι συνιστᾶν πανταχοῦ ἐκκλησίας ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐκ τοῦ εὐαγγελισμοῦ τοῦ ἀγγέλου περὶ τοῦ Χριστοῦ. 13.77 Ἐπισυνάπτει δὲ τῷ ὕμνῳ ἡ ἀγγελικὴ στρατιὰ τῶ· «Δόξα ἐν ὑψίστοις θεῶ» τό· «καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίας», ἐπειδήπερ κε κμῆκει βοηθοῦσα τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἑώρα, ὅτι οὐκ ἠδύνατο τελειῶσαι τὸ ἔργον, ὃ ἦν ἐγκεχειρισμένη, χωρὶς τοῦ σωτήρος. 13.78 διὰ δὲ τοῦ· «ἐπὶ γῆς εἰρήνη» τὸ εἰ ρηνοποιηθῆναι διὰ τῆς ἐπιδημίας αὐτοῦ, «εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, εἴτε τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ», παρίστανται. Ἐπεὶ γὰρ ἐζήτουν οἱ τοῦ θεοῦ ἄγγελοι, ἐχθροὺς βλέποντες τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὰς ἀμαρτίας, φίλους αὐτοὺς ποιῆσαι καὶ πεποιθήσαι τὰ παρ' ἑαυτοῖς, ἵνα αὐτοὺς θεραπεύσωσιν, οἱ δὲ οὐδὲν ἤττον οὐκ ἰάθησαν, ἰδόντες τὸν ἰασόμενον δοξάζουσι καὶ «ἐπὶ γῆς εἰρήνη» λέγουσιν. 13.79 Ἀλλὰ ζητήσαι τις ἂν ἐν τῷ πῶ· εἰ ὁ σωτὴρ λέγει· «Οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν, ἀλλὰ μάχαιραν», πῶς <οἱ> ἄγγελοι ἐπὶ τῇ γενέσει αὐτοῦ λέγουσιν· «ἐπὶ γῆς εἰρήνη»; Αὐτὸς δὲ ἀλλαχοῦ λέγει· «εἰρήνην ἀφήμι ὑμῖν». Ἀλλ' <εἰ> ἔγραπτο μόνον τό· «ἐπὶ γῆς εἰρήνη» καὶ μέχρι τούτου σταῖσα ἦν ἡ γραφή, εἶχεν ἂν τινα λόγον τὸ ἀπορούμενον. Νῦν δὲ ἡ προσθήκη λύει τὸ ζητούμενον, ἥτις καὶ μετὰ τό· «ἐπὶ γῆς εἰρήνη» ἔστιν· «ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίας». Εἰ δὲ «εἰρήνην» λέγει ὁ σωτὴρ μὴ διδόναι «ἐπὶ γῆς», οὐκ ἔστιν «εὐδοκίας εἰρηνῆ». Οὐ γὰρ ἀρνεῖται διδόναι τὴν εἰρήνην, ἀλλ' ἀπλῶς λέγει· «οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν». οὐκ εἶπε δὲ «εὐδοκίας εἰρηνῆν»· 13.80 ἀλλὰ ταῦτά γε εἶπον παρὰ τοῖς ποιμέσιν οἱ ἄγγελοι. Καὶ ἅγιοι ποιμένες ἐὰν μὴ ἔχωσι καὶ ἀγγέλους συμποιμαίνοντας, λεχθήσεται τό· «ἐὰν μὴ κύριος φυλάξῃ πόλιν, εἰς μάτην ἠγρύπνησεν ὁ φυλάσσων». Ἔστι δὲ εἰπεῖν ἀπὸ τῆς γραφῆς, ὅτι δύο εἰσὶν ἐκάστης ἐκκλησίας ἐπίσκοποι, ὁ μὲν τις αἰσθητὸς καὶ βλεπόμενος, ὁ <δέ> τις νοητὸς· καὶ ὡς περ <ὁ ἄνθρωπος> ἐπαινεῖται καλῶς οἰκονομήσας, οὕτω καὶ ὁ <ἄγγελος>. Γέγραπται γοῦν ἐν <τῇ Ἀποκαλύψει> Ἰωάννου· «ἀλλ' ἔχετε ὀνόματα ὀλίγα, ἅτινα <οὐκ> ἐμὸ λυναν». <καὶ πάλιν> «ἔχεις ἐκεῖ τὰδε ἀμαρτήματα ποιῶντας», καὶ μέμφεται τοῖς ἀγγέλοις. 13.81 Εἰ δὲ τοῖς ἀγγέλοις μέμφεται τοῖς πεπιστευμένοις τὰς ἐκκλησίας καὶ φροντίζουσιν, ὧν πεπιστευμένοι εἰσὶν ἄγγελοι, τί χρὴ λέγειν περὶ ἀνθρώπων, ὅσον δεῖ φόβον ἔχειν, ἵνα δυνηθῶσι συμπλέοντες τοῖς ἀγγέλοις συνσωθῆναι τοῖς ἀγγέλοις; Οἷον γὰρ κοινωνοὶ εἰσι τοῦ ἔργου ἀμφοτέροι ἐπίσκοποι, ὁ νοητὸς λέγω δὴ ὁ ἄγγελος ὁ πεπιστευμένος τὴν ἐκκλησίαν καὶ ὁ αἰσθητὸς. 13.82 Σπεύσαντες δὲ ἦλθον καὶ οὐ βάδην οὐδὲ ἐκκελυμένως· διὰ τοῦτο εὔρον αὐτὸν «ἐν φάτνῃ.» Αὕτη δὲ ἦν, περὶ ἧς ὁ προφήτης ἔλεγεν· «Ἐγὼ βοῦς καὶ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ κυρίου αὐτοῦ», ὃ μὴ στήριον ἔστι δηλούμενον· βοῦς καὶ θάρων ζῶον, ὄνος ἀκάθαρτον. Οὐχ ὁ λαὸς ἔγνω τὴν φάτνην

τοῦ κυρίου αὐτοῦ, ἡγουν ὁ ἐξ Ἰσραήλ, ἀλλὰ τὸ ἀκάθαρτον ζῶον, τὸ ἀπὸ τῶν ἔθνῶν. 14.83 «<Ὁ> ἀπέθανεν» Χριστός, «τῆ ἁμαρτία ἀπέθανεν», οὐχ ὅτι ἡμαρ τεν-»οὐδὲ γὰρ ἁμαρτίαν ἐποίησεν οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ»-ἀλλ' [ὅτι] ἀπέθανεν, ἵνα ἡμεῖς οἱ συναποθανόντες αὐτῷ, αὐ τοῦ ἀποθανόντος «τῆ ἁμαρτία», μηκέτι ζῶμεν «τῆ ἁμαρτία». Δι' ὃ λέγεται· «εἰ συναπεθάνομεν, καὶ συν ζήσομεν»· ὡσπερ οὖν συναπεθάνομεν αὐτῷ ἀποθνήσκοντι τότε, οὐ τω περιετμήθημεν αὐτῷ περιετμηθέντι τότε· καὶ μετὰ τὴν περιτομὴν αὐτὴν γέγονεν οἰκονομία ἢ διὰ τοῦ προτέρου καθαρισμοῦ. Διὰ τοῦτο ἡμεῖς οὐκέτι περιτεμνόμεθα, ὅτι ἡ περιτομὴ αὐτοῦ δι' ἡμᾶς γεγένηται. 14.84 «ἐν ᾧ περιετμήθητε», φησὶν ὁ Παῦλος, «περιτομὴ ἀχειροποιήτω ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώματος τῆς σαρκός, ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριστοῦ, συνταφέντες αὐτῷ ἐν τῷ βαπτίσματι, ἐν ᾧ καὶ συνηγέρθητε διὰ τῆς πίστεως». Οὐκοῦν καὶ ὁ θάνατος αὐ τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν γέγονεν, καὶ ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ περιτομὴ. Ἀναγκαίως δὲ ἐπεσημίνατο ὁ εὐαγγελιστὴς λέγων· «ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦς τὸ κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου». Οὐκ ἔδει γὰρ ἀπ' ἀνθρώπων πρῶτον κληθῆναι οὐδὲ ἀπ' <αὐτῶν> δοξασθῆναι, ἀλλ' ἀπὸ κρειττόνων παρὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν καὶ κληθῆναι τὸ προσκυνητὸν ὄνομα καὶ ἔντιμον καὶ «ὑπὲρ πάντων ὄνομα». 14.85 Εἰ δὲ ἔκειτο ὑπὲρ «τοῦ καθαρισμοῦ» Μαρίας μόνης, οὐδὲν ἐζητοῦμεν· νυνὶ δὲ «τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν» φησιν. Ἄρ' οὖν καὶ Ἰησοῦς δεῖται καθαρισμοῦ; Ἄλλ' ὅρα τὸ τόλμημα τοῦ λόγου· μνήσθητι τῶν εἰρημένων ἐν τῷ Ἰωβ μυστικῶς· «οὐδεὶς καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου, οὐδ' ἂν μία ἡμέρα ἢ ζωὴ αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς»· οὐκ εἶπεν· ἀπὸ ἁμαρτίας, ἀλλ'· «ἀπὸ ῥύπου». Ὅτι καὶ οὐ ταῦτά, λέγει Ἡσαίας· «ἐκπλυνεῖ κύριος τὸν ῥύπον τῶν υἱῶν καὶ τῶν θυγατέρων Σιών, καὶ τὸ αἷμα ἐκκαθαριεῖ ἐκ μέσου αὐτῶν»· 14.86 ἐρρύπεται οὖν πᾶσα ψυχὴ ἐν δευμένῃ σῶμα ἀνθρώπινον. Ἄκουε Ζαχαρίου· «Ἰησοῦς ἦν ἐνδεδυμένος ἱμάτια ῥυπαρά». Τὸ δὲ ῥητὸν χρήσιμον καὶ πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι ὁ σωτὴρ οὐκ ἔλαβε σάρκα ἀνθρώπινον, ἀλλ' ἠνεγκεν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ πνευματικὸν σῶμα, τὸ πνευματικὸν σῶμα ἐρρυπωμένον <νομίζοντας. 14.87 Ἐπεὶ> γὰρ λέγειν δυνήσονται <ταῦτα καὶ> τοῦτο παραδέξονται, ὅρα αὐτοὺς λέγειν, ὅτι ἐν ταῖς ἐπαγγελίαις, ὅταν πληρωθῇ τό· «σπεύρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν», ἐγειρόμεθα ἐρρυπωμένοι, ὅπερ μὴ δεῖ λέγειν. Ἐδεήθη οὖν ὁ σωτὴρ, ὡς «ἐνδεδυμένος ἱμάτια ῥυπαρά» τὸ σῶμα τὸ ἀνθρώπινον καὶ γῆϊνον, τοῦ προσνεχθῆναι καὶ περὶ αὐτοῦ καθαρισμόν. Τὰ παιδιά βαπτίζεται «εἰς ἄφεσιν ἁμαρτημάτων». Ποίων; Πότε γὰρ 14.88 ἡμαρτον; Ἀλλὰ μήποτε, ἐπεὶ «οὐ δεῖς καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου», τὸν ῥύπον δὲ ἀποτίθεται τις διὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ βαπτίσματος, διὰ τοῦτο καὶ τὰ παιδιά βαπτίζεται. Μυστικῶς δὲ «ἡ μέραι» πληρούμεναι· οὐ γὰρ ἅμα τῇ γενέσει ὁ καθαρισμός, ἀλλ' ὡσπερ γέγραπται ἐν τῷ νόμῳ· «ὅτι ἐὰν τεχθῇ ἄρσεν, ἑπτὰ ἡμέρας καθιεῖται ἐν αἵματι ἀκαθάρτῳ, εἶτα τριάκοντα τρεῖς ἐπὶ αἵματι καθαρῷ» καὶ αὕτη καὶ τὸ παιδίον, οὕτως, ἐπεὶ «ὁ νόμος σκιὰν ἔχει τῶν μελλόντων ἀγαθῶν», ἔστιν ἰδεῖν καθαρισμὸν γινόμενον ὑστερόν ποτε· τάχα δὲ ἐὰν ἀναστῶμεν ἐκ νεκρῶν, <δεόμεθα τοῦ> μυστηρίου <τοῦ> καθαίροντος ἡμᾶς ... θαυμάζω, εἴ τις ἀνίσταται παντὸς ῥύπου καθαρεύων· ἐν <τῇ> παλιγγενεσίᾳ 14.89 οὖν αὕτη τοιοῦτόν τι ἔσται μυστήριον καθαρισμοῦ, ὅπερ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ τῆς γενέσεως αὐτοῦ. Τὰ οὖν ἀρσενικὰ ἅγια ὄντα <ἄτε> μήτραν ἀνοίγοντα ἔδει ἀναφέρεσθαι κυρίῳ παρὰ τῷ θυσιαστηρίῳ, μόνος 14.90 δὲ Χριστὸς διήνοιξεν μήτραν ἐκ παρθένου τεχθεῖς· οὐδὲν γὰρ ἄλλο πρὸ τοῦ Χριστοῦ τῆς μήτρας ἐκείνης τῆς ἱεραῆς ἤψατο· πάντων δὲ τὰ πρῶτα τότεκα, εἰ καὶ πρῶτότοκά ἐστιν, ἀλλ' οὐ διανοίγουσιν αὐτὰ πρῶτα τὴν μήτραν, ἀλλ' ὁ σύμβιος. 15.92 Ὡς ἐν δεσμωτηρίῳ ὢν τοῦ σώματος καὶ ὀρών, ὅτι οὐδεὶς αὐτὸν λύει ἀπ' αὐτοῦ, ὥστε μετ' ἐλπίδος ἀπολυθῆναι τοῦ κόσμου, ἢ ἐκεῖνος, ὃν αὐτὸς κατέσχευεν «εἰς τὰς ἀγκάλας» αὐτοῦ, φησὶν· «νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου κατὰ τὸ ῥῆμά σου». 15.93 Καὶ ἴδε τὴν προσθήκην, τὸ «ἐν εἰρήνῃ»· οὐχ ἀπλῶς φησιν· ἀπολυθῆναι 15.94 θῆναι

θέλων, ἀλλ' «ἐν εἰρήνῃ» κατὰ τὸ λεχθὲν τῷ Ἀβραάμ· «ἄπε λεύση πρὸς τοὺς πατέρας σου μετ' εἰρήνης». Τίς δέ ἐστιν ὁ «μετ' εἰρήνης» ἀπαλλασσόμενος ἢ ὁ νοήσας, ὅτι «θεὸς ἦν <ἐν Χριστῷ κόσμον> κατ' ἀλλάσσων ἑαυτῶ» καὶ μηκέτι ἔργον τι ἔχθρας <ἔχων> πρὸς τὸν θεόν, ἀλλὰ πᾶσαν εἰρήνην ἀναλαβὼν δι' ἔργων ἀγαθῶν. 16.95.20 Ἐπὶ ποίοις δὲ «λαλουμένοις περὶ αὐτοῦ» ἐθαύμαζον Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ; Ἐπὶ τοῖς ὑπὸ τῶν ποιμένων, ὅπως ἦν ἡ φήμη διέτρεχεν, ὅτι ὁ Χριστὸς γεγέννηται, <καὶ> ὑπὸ 16.96 τοῦ Συμεῶνος ἐπ' αὐτῷ τῷ εἰπεῖν· «νῦν ἀπολύεις», ὃ ἦν ἡ κορωνὶς τῶν λαλουμένων περὶ αὐτοῦ. Εἰς πατέρα δὲ τὸν Ἰωσήφ θάυμαστος τίθησι, οὐκ πατέρα> κηρυκεύων τοῦτο εἰπὼν, ἀλλ' ἐπιπροφητεύει περὶ τοῦ παιδίου, εὐλογῆσας τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ φησὶν· «Ἰδοὺ οὗτος κείται εἰς πτωχὸν καὶ ἀνάστασιν». Ὅμοιον δὲ αὐτῷ ἐστιν ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην τό· «εἰς κρίμα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσι καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται»· ὡς περὶ οὖν «οἱ μὴ βλέποντες» ἀπὸ τῶν ἐθνῶν «βλέπωσι», καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ Ἰσραὴλ «τυφλοὶ γίνονται», οὕτως ἦλθεν «εἰς πτωχὸν καὶ ἀνάστασιν» ἡμῶν. Οἱ γὰρ ἐστὶ κότες πεπτῶκασι καὶ οἱ πεπτωκότες ἀνέστησαν Χριστοῦ ἐπιδημήσαντος. 16.99 Ἐχει δὲ τοῦτο καὶ βαθυτέραν διήγησιν· ἔχω τι ἐστὸς ἐν ἐμοί· τοῦτο πεσέτω, «ὁ ἄνθρωπος» πεπτῶκός μου ἦν, ὃ ἔξω ἄνθρωπός μου εἰστήκει. Πρὸ τῆς πίστεως τίνα εἶχομεν; τὸ κρεῖττον πεπτῶκός, τὸ χειρόν διεγερμένον. Ὅτε δὲ ἦλθεν Χριστός, τότε τὸ ἐστηκός πέπτῶκέ μου τὸ χειρόν· «νεκρώσατε», φησὶν, «τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· πορνείαν, ἀκαθαρσίαν» καὶ τὰ ἐξῆς. Ἐπεὶ δὲ πτώμα γέγονεν– «ὅπου γὰρ πτώμα, ἐκεῖ καὶ οἱ ἄε τοί»–, καλὸν τοῦτο τὸ πτώμα, ἐφ' ὃ ἦλθεν πρῶτος ὁ Ἰησοῦς. 17.100 Ὁ μακάριος Λουκάς, ὁ σαφῶς ἡμῖν παραστήσας, ὅτι παρθένου υἱὸς ὁ σωτὴρ ἦν, οὐκ ἐξ ἀνδρός, οὗτος πατέρα αὐτοῦ τὸν Ἰωσήφ νῦν ἀνηγόρευσε. Πρὸς τί οὖν πατέρα εἶπε τὸν μὴ σπείραντα μηδὲ αἴτιον αὐτῷ γενόμενον τῆς γενέσεως; Ἀπλούστερον μὲν λέγοιτο ἄν, ὅτι ἐτίμησεν αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῆ τοῦ πατρὸς 17.101 προσηγορία, ἐπειδήπερ ἀνεθρέψατο αὐτόν. Εἰ δὲ δεῖ τι εἰπεῖν καὶ βαθύτερον, ἐροῦμεν· ἐπεὶ ἡ γενεαλογία ἐγενεαλόγησε τὸν Ἰωσήφ ἀπὸ Δαβὶδ, ἵνα μὴ δόξη περιττὴ εἶναι ἡ γενεαλογία ἐρχομένη ἐπὶ τὸν Ἰωσήφ ὡς μνήστορα τῆς παρθένου μὴ γεννήσαντα τὸν σωτήρα, ἵνα ἡ γενεαλογία λόγον ἔχη ἐπιτήδειον, πατὴρ ἀνηγορεύθη τοῦ κυρίου, εἰ καὶ «πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς εὐρέθη» ἔγκυος. 17.102 Ἦγοῦμαι «εἰς πτωχὸν καὶ ἀνάστασιν» εἶναι τὸν κύριον οὐκ ἄλλων πιπτόντων καὶ ἄλλων ἀνισταμένων, ἀλλὰ τοῦ αὐτοῦ, «εἰς πτωχὸν καὶ ἀνάστασιν» τοῦ χειρόνος «καὶ ἀνάστασιν» τοῦ βελτίονος, τοῦ χειρόνος πίπτοντος καὶ τοῦ βελτίονος διανισταμένου· καθαιρετικὴ μὲν γὰρ ἐστὶ τῶν σωματικῶν παθῶν ἡ τοῦ κυρίου ἐπιφάνεια, δι' ἐγερτικὴ δὲ τῶν τῆς ψυχῆς ἰδίωμάτων. 17.103 Ἀλλ' οὕτως χρὴ νοεῖν, ὅτι ὁ ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ ἰστάμενος διὰ τῆς μετανοίας πίπτει καὶ ἀποθνήσκει ἐξ αὐτῆς τῆς ἀμαρτίας. Πρώτη δὲ εὐεργεσία τὸν στήκοντα τῇ ἀμαρτίᾳ πεσεῖν καὶ ἀποθανεῖν τῇ ἀμαρτίᾳ, εἶτα ζῆσαι τῇ δικαιοσύνῃ καὶ ἀναστῆναι, τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ἐκάτερον ἡμῖν χαριζομένης· πιπέτω τὰ χειρόνα, ἵνα λάβῃ καιρὸν τὰ βελτίω εἰς τὴν ἀνάστασιν. Ἐὰν 17.104 μὴ πέση ἡ πορνεία, ἡ σωφροσύνη οὐκ ἀνίσταται, ἐὰν μὴ ἡ ἀλογία συντριβῆ, τὸ λογικὸν τὸ ἐν ἡμῖν οὐκ ἀνθήσει· οὕτως οὖν ἡ πτώσις καὶ ἡ ἀνάστασις πολλῶν. 17.105 Εἶτα φησὶν· «καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τῆς ψυχῆς διελεύσεται ῥομφαία»· καὶ ῥομφαίαν φησὶ τὴν ἀμφιβολίαν καὶ τὸ πειρατήριον, ἧτις διήλθεν τὴν ψυχὴν αὐτῆς ἐν τῷ καιρῷ τοῦ σταυροῦ. 17.106 Φαίνεται, <ὅτι περὶ τὸν> καιρὸν τοῦ πάθους πάντες ἐσκανδαλίσθησαν· <καὶ γὰρ αὐτὸς> εἶπεν, <ὅτι· «πάντες» σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοί>. Ἄρ' οἴομεθα ὅτι μόνη ἀπὸ σκανδαλοῦ καθαρὰ ἦν ἡ Μαρία; εἰ δὲ πάντες ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ θεοῦ δικαίου μενοῖ ... τῆ αὐτοῦ χάριτι ... Προφητεύει οὖν ὁ Συμεὼν καὶ περὶ αὐτῆς τῆς ἀγίας παρθένου Μαρίας, ὅτι· παρεστῶσα τῷ σταυρῷ καὶ βλέπουσα τὰ γενόμενα καὶ ἀκούουσα τῶν φωνῶν τῶν φονεῦ τῶν, μετὰ τὴν τοῦ Γαβριὴλ μαρτυ

ρίαν, μετὰ τὴν ἀπόρρητον γνῶσιν τῆς θείας συλλήψεως, μετὰ τὴν μεγάλην τῶν θαυμάτων ἐπίδειξιν, 17.107 καὶ σοῦ οὖν αὐτῆς τῆς ἄνωθεν δεδιδραγμένης τὰ περὶ τοῦ κυρίου γενήσεται τις περὶ τὴν ψυχὴν σάλος καὶ ἄψεται τις διάκρισις, τοῦτ' ἔστιν ἡ «ρόμφαία», ἐπὶ ἴδης τὸν τηλικούτον σταυρούμενον καὶ θάνατον ἀνθρώπινον ἀναδεχόμενον. «Ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν διαλογισμοί· διαλογισμοὶ ἦσαν πονηροὶ ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις· τότε ἀπεκαλύφθησαν, ἵνα ἀποκαλυφθέντας αὐτοὺς ἀφανίσῃ ὁ ὑπὲρ τῶν ἀνθρωπίνων ἀμαρτημάτων ἀποθνήσκων. Ὅσον γὰρ ἦσαν κεκρυμμένοι, οὐχ οἷόν τε ἦν αὐτοὺς ἀφανισθῆναι τέλεον· διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἐὰν ἀμαρτήσωμεν, κελευόμεθα λέγειν· «τὴν ἀνομίαν μου <ἐγνώρισα, καὶ τὴν ἀμαρτίαν μου> οὐκ ἐκάλυψα». 17.108 Καὶ ἡ τάξις δὲ ἀμώμητος· οὐ πρώτη γὰρ τοῦ ἀνδρὸς ἡ γυνή, ἀλλὰ πρῶτος ὁ Συμεὼν παρεισάγεται. Οὐκ οὖν ἐγγράπτο [δὲ] αὐτῆς κατὰ λέξιν ὁ λόγος, ἀλλ' ὅτι «ἐξω μολόγει <τῷ θεῷ καὶ ἐλάλει> περὶ αὐτοῦ». Ἔοικε δέ γε δικαίως γε γονέναι προφητῆς, τοῦ ἁγίου πνεύματος χῶραν δυνηθέντος εὐρεῖν ἐν αὐτῇ διὰ τὴν ἀγνεῖαν καὶ τὴν καθαρότητα· «ἔτη» γὰρ «ἐπτὰ ζήσασα ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς μετὰ ἀνδρός», διὰ τοῦτο γέγονε προφητῆς· οὐ γὰρ ὡς ἔτυχεν τὸ ἅγιον πνεῦμα ὥκησεν ἐν αὐτῇ. Καλὸν μὲν γὰρ εἶ τις δύναται παρθενεύειν· εἰ δὲ μὴ δύναται τοῦτο, χηρευσάτω, ἐὰν συμ 17.109 βῆ τι ἀνθρώπινον, καὶ ἐχέτω τοῦτο πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ μετὰ ἀνδρὸς οὔσα, ὥστε τὴν παρθενίαν αὐτῆς δικαιωθῆναι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. 18.111 Ἐδύνατο δὲ εἰπεῖν· προέκοπτε λαμβάνων σοφίαν, ἀλλ' ἐπεὶ, ὅτε ἤρχετο, «ἐκένωσεν ἑαυτόν», εἶπεν «πληρούμενον», ἵνα δείξῃ, ὅτι ὁ ἐκένωσεν ἐπλήρωσε καὶ ἐλάμβανε πάλιν ταῦτα, ἀφ' ὧν ἐκὼν κεκένωτο. 19.114 «Ἡῤῥξαν» τοῖσιν, ἐπεὶ «οὐχ ἄρπαγμὸν ἠγησάμενος τὸ εἶναι ἴσα θεῷ ἔτα 19.115 πείνωσεν ἑαυτόν»· «ἐκραταιοῦτο» «μορφὴν δούλου λαβὼν» καὶ «τὰς ἀσθενείας ἡμῶν φέρων»· ἐπληροῦτο «σοφία», ἐπεὶ «ἐκένωσεν ἑαυτόν»· πρὸ γὰρ ἐτῶν δώδεκα ψιλὸς ἄνθρωπος οὐ χωρεῖ πληρότητα σοφίας· τὸ δὲ αἴτιον τοῦ αὔξειν καὶ κραταίως οὔσθαι αὐτὸν ἦν τὸ πληροῦσθαι σοφίας. 19.116 Τί δὲ καὶ «ἐζήτουν αὐτόν»; Ἄρα ὅτι ἀπόλωλεν ὡς παῖς ἢ ὅτι πεπλάνηται; Ἄπαγε· οὔτε Μαρίας ἦν τοῦτο, τῆς μυρίας περὶ αὐτοῦ δεξιάς μενῆς θείας ἀποκαλύψεις, οὔτε τοῦ Ἰωσήφ. Ἄλλ' ὡσπερ σὺ ἐὰν ζητῆς γραφὴν, ὀδυνώμενος αὐτὴν ζητεῖς, οὐχ ὡς πεπλανημένην οὐδὲ ὡς ἐσφαλμένην, ἀλλ' ὡς ἔχουσαν μὲν τὸν ἀληθῆ καὶ μυστικὸν λόγον, μήπω 19.117 δέ σοι πεφανερωμένην, οὕτως καὶ κεῖνοι ἐζήτουν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, μήπως ἀπέστη ἀπ' αὐτῶν, μήπως καταλέλοιπεν αὐτούς. «Ὀδυνώμενοι» οὖν ἐζήτουν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, καὶ ζητοῦντες αὐτόν οὐχ εὔρον «ἐν τοῖς συγγενέσιν»· ὑπὲρ γὰρ τὴν συγγένειαν αὐτῶν ἦν. διὸ καὶ πρὸς αὐτοὺς ἔλεγεν· «διὰ τί ἐζητεῖτέ με;» μὴ γὰρ δύναται σωτὴρ ἀπολέσθαι; οὐκ ἐνταῦθα καταλελοίπατέ με; 19.118 Πρεπόντως δὲ παιδίῳ, ὅτε «διδασκάλων ἐν μέσῳ» Ἰησοῦς· οὐκ ἐδίδασκε μὲν, ἀλλ' «ἤκουεν καὶ ἐπηρώτα», ὅπερ καὶ ὁ Ἰησοῦς ἐποίει τοῖς νέοις τύπον διδούσης καὶ ὑπογραμμὸν μὴ προπετεῦεσθαι, καλῶς διεγείρων πρὸς ἐπαπορήσεις. 20.119 [καλῶς διεγείρων πρὸς ἐπαπορήσεις] «Οὐκ ἤδευτε, ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρὸς μου δεῖ εἶναί με;» Ὡς πρὸς τὸ ῥητόν, ὀπλισώμεθα κατὰ τῶν ἀθέων αἰρέσεων λεγουσῶν, ὅτι οὐχ ὁ Δὴ 20.120 μουργὸς πατὴρ Ἰησοῦ Χριστοῦ οὐδὲ ὁ θεὸς τοῦ νόμου, οὐδὲ ὁ θεὸς τοῦ ναοῦ οὗτός ἐστιν ὁ πατὴρ τοῦ Χριστοῦ. Τῆς γὰρ φωνῆς αὐτοῦ ἀκούοντες οἱ ἀπὸ Οὐαλεντίνου αἱ δέισθωσαν λέγοντος· «ἐν τοῖς τοῦ πατρὸς μου δεῖ εἶναί με», εἰ προσίενται τὸ ῥητόν. Ἄρα γὰρ οὕτως ἦσαν ἀσύνετοι, ὡς μὴ συνιέναι, ὅτι ἔλεγεν· «ἐν τοῖς τοῦ πατρὸς μου δεῖ εἶναί με» ἀντὶ τοῦ· ἐν τῷ ναῷ; Ἡ μήποτε τι μυστήριον αἰνίττεται; 20.121 εἰ τις ὑμῶν τοῦ πατρὸς ἐστίν, ἔχει τὸν Χριστόν ἐν ἑαυτῷ. Μᾶλλον γὰρ τοῦ πατρὸς ὀρῶ ἔμψυχον ναόν, τὸν καλόν τε καὶ ἀγαθόν, ἢ τὸν ναὸν ἐκεῖνον· «ἐξῆλθε» γὰρ «ἀπὸ τοῦ ναοῦ» ἐκεῖνου εἰπὼν· «ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν», καὶ ἀπῆλθεν ἐπὶ τὸν ναὸν τοῦ πατρὸς, τὰς ἐκκλησίας τὰς πανταχοῦ. 20.122 Παράδειγμα διδούσης πᾶσιν υἱοῖς, ἵνα τιμῶσι τοὺς γονεῖς, μὴ

μόνον τοὺς φύσει, ἀλλὰ καὶ τοὺς θέσει, καὶ ποιῶσιν, ὅσα ἐπιτάσσουσι. 20.123 Ἡ οὖν Μαρία ὡς θησαυροὺς «ἐτήρει πάντα» ὡς τῶν πραγμάτων ἐπιστήμων· οὐ γὰρ ὡς δωδεκαετοῦς παιδίου ἤκουεν, ἀλλ' ὡς τελείου «ἐτήρει πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ». «Ἡλικία» δὲ οὐ τῆ σώματος, ἐν ἧ προέκοπτεν οὐκ ἐφ' ἡμῖν οὔση, ἀλλ' ἐπὶ τῆ φύσει· τῆ δὲ ψυχῆς, ἣτις ἐφ' ἡμῖν, ἦν ἐνίσχυεν «ὁ καταργήσας τὰ τοῦ νηπίου». 21.125 Ἐπὶ μὲν τῷ παρὰ Ἰουδαίοις μόνοις κηρυσσομένῳ λόγῳ προφητικῶ ἀναγράφεται βασιλεία μόνον Ἰουδαίων. «Ὅρασις», γὰρ φησιν, «ἦν εἶδεν Ἡσαΐας κατὰ τῆς Ἰουδαίας καὶ κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ, ἐν βασιλείᾳ Ὀζίου καὶ Ἰωαθαμ καὶ Ἀχαζκαὶ Ἐζεκίου»· καὶ οὐδένα ἄλλον οἶδα βασιλέα ἀναγεγραμμένον ἐν τῷ χρόνῳ τῆς προφητείας, ἢ τὸν τῆς Ἰουδαίας, ἐπὶ τινῶν δὲ προφητειῶν καὶ τὸν βασιλέα τοῦ Ἰσραήλ. Ὅτε δὲ ἤμελλε τὸ μυστήριον τοῦ εὐαγγελίου ὁ Ἰωάννης κηρύσσειν, ἀναγέγραπται οὐχὶ Ἰουδαίων μόνος βασιλεὺς Ἡρώδης οὐδὲ Ῥωμαίων μὴ 21.126 νος Τιβέριος· ἐπειδὴ δὲ τὸ μυστήριον τοῦ εὐαγγελίου ἔδει κηρύσσεσθαι ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ καὶ ὅλου τοῦ κόσμου ἐδόκει Τιβέριος εἶναι βασιλεὺς, διὰ τοῦτο «ἐν ἔτει πεντεκαίδεκάτῳ τῆς ἡγεμονίας Τιβερίου Καίσαρος» καὶ τὰ ἐξῆς ἀναγέγραπται. Καὶ εἰ μὲν οἱ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν μόνοι ἤμελλον σώζεσθαι, πάντῃ δὲ ἀπεκλείστο ἡ σωτηρία τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, ἤρκει τό· «ἐν ἔτει πεντεκαίδεκάτῳ τῆς ἡγεμονίας Τιβερίου Καίσαρος». Ἐπειδὴ δὲ ἔδει καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς Ἰουραίας καὶ Τραχωνίτιδος καὶ Ἄβι ληνῆς πιστεῦναι, διὰ τοῦτο ἀναγράφονται καὶ αὗται αἱ βασιλείαι ἡγουν τετραρχία. 21.127 Οὐδέποτε «γένετο ῥῆμα θεοῦ» ἐπὶ τινῶν τῶν προφητῶν «ἐν τῇ ἐρήμῳ», εἰ μὴ νῦν μόνον διὰ τινῶν μυστικῆν θεωρίαν. Ἐπειδὴ δὲ ἤμελλε «πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μάλλον» εἶναι, τοῦτ' ἔστι τῆς ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίας, «ἥπερ τῆς ἐχούσης» ὡς «ἄνδρα» τὸν νόμον, τῆς Ἰουδαίων φημὶ συναγωγῆς, διὰ τοῦτο «ἐγένετο ῥῆμα θεοῦ πρὸς Ἰωάννην ἐν τῇ ἐρήμῳ». Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἦν, ἐκ περισσοῦ ἐποίει «κηρύσσω ἐν τῇ ἐρήμῳ». 21.128 Ἄλλ' ἦν πρόδρομος Χριστοῦ «ἡ φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ», ψυχῆ τῆ μη ἐχούση πόλεμον· καὶ οὐ τότε δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ νῦν πρῶτος «ὁ λύχνος ὁ καιόμενος καὶ φαίνων» ἔρχεται «κηρύσσω βάντισμα μετανοίας εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν», εἶτα μετὰ τοῦτον ἔρχεται «τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν», περὶ οὗ φησιν ὁ λύχνος· «ἐκεῖνον δεῖ ἀυξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι». «Καὶ ἦλθεν εἰς πᾶσαν τὴν περίχωρον τοῦ Ἰορδάνου». Ποῦ γὰρ ἔδει τὸν βαπτιστὴν περιέρχεσθαι ἢ «εἰς τὴν περίχωρον τοῦ Ἰορδάνου», ἵνα εἰς τὴν βούληται μετανοεῖν, εὐθέως εὐπορήσῃ τοῦ ποταμοῦ; Ἐρμηνεύεται δὲ Ἰορδάνης «καταβαίνων». Καταβαίνων γὰρ ἐστὶν ἀληθῶς ὁ ποταμὸς τοῦ θεοῦ, τὸ ὕδωρ τὸ ἀληθινόν, τὸ ὕδωρ τὸ σωτήριον. 21.129 Καὶ κηρύσσει «εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν βάντισμα». «Εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν» τί νῦν ἢ τῷ μηκέτι ἁμαρτάνοντι; τῷ γὰρ ἔτι ἁμαρτάνοντι ἄφεςις ἁμαρτιῶν οὐ δίδοται. Εἶτα τὸν Ἡσαΐαν παρίστησι τοῦτο αὐτὸ φωνοῦντα. Τί γὰρ φησίν; «Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ». Βούλεται δὲ τὴν ὁδὸν κυρίου εὐρεῖν ἐν ὑμῖν, ἵνα συνοδεύσῃ ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἰωάννης πρόδρομος ἦν τοῦ λόγου, εἰκότως «φωνὴ» ὠνόμασται, οὐ λόγος· προλαμβάνει 21.130 γὰρ ἡ «φωνή» τὸν λόγον· πρώτη γὰρ ἡ «φωνή» φθάνει ἐπὶ τὰς ἀκοάς, εἶτα ὁ ἀκουόμενος ὑπὸ τῆς φωνῆς λόγος. Οὐ γὰρ αἰσθητὴν λέγει «ὁδόν», ἀλλὰ τὴν ἔνδον ἐν καρδίᾳ, ἣν ὁδεύει ἐμπεριπατῶν καρδιαῖς ἀγίων. 22.132 «Φάραγξ» ἐστὶν βαθεῖα καὶ κοιλὴ πᾶς ἄπιστος, ὃς πιστεύσας εἰς Χριστὸν πληροῦται τῶν τοῦ πνεύματος καρπῶν, τοῦτ' ἔστι τῶν ἀρετῶν. 22.133 «ὄρος» δὲ καὶ «βουνός» ταπεινωθεὶς ἐστὶν ὁ τῶν Ἰουδαίων ὑψηλόφρων λαός. Καὶ ἐπὶ μὲν τῶν ἐθνῶν ταῦτα γεγένηται, ἐπὶ δὲ τοῦ λαοῦ καθαιρεθέντος τό· «πᾶν ὄρος καὶ βουνός ταπεινωθήσεται»· «ὄρος» γὰρ ἦν ποτε καὶ «βουνός», καθηρέθησαν δὲ καὶ τεταπεινῶνται. Ἡ τοίνυν οὕτω νοήσεις, ὅτι «ὄρη» μὲν καὶ «βουνοὶ» αἱ ἀντι κείμεναι δυνάμεις, αἱ διὰ τῆς Χριστοῦ ἐπιδημίας ἐταπεινώθησαν, αἱ δὲ «φάραγγες» οἱ ἄνθρωποι, οἱ πεπλήρωνται ἐπ' ἔργοις ἀγαθοῖς. 22.134 Γεγένηται δὲ καὶ «πάντα τὰ

σκολιά εις ευθειαν». Ἐκαστος γάρ ἡμῶν σκολιὸς ἦν· ἐν μὲν τοίνυν τῇ Χριστοῦ ἐπιδημία τῇ γενομένη εἰς τὴν ψυχὴν γίνεται «τὰ σκολιά εἰς ευθειαν». Καὶ πάλιν τραχὺς ἦν ἡμῶν ὁ βίος καὶ ἀνώμαλος ὁ λόγος· ἐλθὼν δὲ ὁ κύριος ἡμῶν λεία πάντα πεποίηκεν. 22.135 Οἷ ποτε «σάρκες» τῷ φρονήματι, νῦν πνεύματι βλέπομεν «τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ»· ἢ ἔτι σαρκοφοροῦντες παραδόξως βλέπομεν «τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ». Περὶ δὲ τοῦ «πᾶσα» καὶ «πᾶν» ζητήσεις, καὶ πότε συντελεσθήσεται ταῦτα ἀρξάμενα καὶ καθολικῶς καὶ καθ' ἕκαστον. 22.136 Ὅρα, πηλίκη ἐστὶν ἡ «μέλλουσα ὀργή»; Καταστρέφει τὸν κόσμον, κολάζει τοὺς δεηθέντας παιδεύσεως· καὶ ὕλην αὐτῇ ἕκαστος ποιεῖ, ἐξ ὧν ἔπραξεν. 22.137 «Ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας». Τίνες δὲ οἱ καρποί; «Εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγὼ κράτεια» καὶ τὰ σύμφωνα τούτων, οἱ καὶ «τοῦ πνεύματος καρποί» λέγονται. Προφητεύει τοίνυν τὴν καθαίρεσιν ἐκείνου τοῦ λαοῦ καὶ τὴν κλήσιν τῶν ἐθνῶν· ἐκείνοις γὰρ ἀυχοῦσι τὸν Ἀβραάμ φησὶν· «μὴ ἄρξησθε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς· πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ», εἶτα περὶ τῶν ἐθνῶν λέγει· «λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύο ναταὶ ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ». Φησὶ 22.138 γὰρ πρὸς τὸν Ἀβραάμ· «πατέρα πολὺν ἔθνῶν τέθεικά σε», τῶν διὰ πίστεως δηλονότι τῆς ἐν Χριστῷ. Ποίων λίθων; Οὐ λίθους ἐδείκνυεν ἀψύχους, ἀλλ' ἀνθρώπους ἀναισθητοὺς ὄντας λίθους, ἐπειδήπερ λίθοις καὶ ξύλοις προσεκύνουν, καὶ ἐγένετο ἐπ' αὐτοῖς τὸ γεγραμμένον· «ὅμοιοι αὐτῶν γένοιτο οἱ ποιοῦντες αὐτὰ καὶ πάντες οἱ πεποιοῦντες ἐπ' αὐτοῖς». 22.139 Ἔτι δὲ καὶ περὶ τῶν λίθων γέγραπται ἐν τῇ ᾠδῇ τῇ ἐν τῇ Ἐξόδῳ· «ἀπολιθώθητωσησαν τὰ ἔθνη, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ λαὸς οὗτος, ὃν ἐκτήσω», ὡς δηλονότι μετὰ τὸ παρελθεῖν τὸν λαὸν μηκέτι ἀπολιθωθείησαν, ἀλλ' ἀπολαβέτωσαν καὶ ψυχὴν λογικὴν ἀνθρωπίνην. 23.141 Τρία τάγματα εἰσήγαγε πυνθα νομένων τοῦ Ἰωάννου· ἐν μὲν ὠνόμασεν «ὄχλους ἐκπορευομένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα», ἄλλο δὲ ὠνόμασε «τελώνας», τρίτον δὲ ὠνόμασε «στρατιώτας». Τί οὖν φησὶν πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰωάννης; «Ὁ ἔχων δύο χιτῶνας μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι». Γενόμενος ἐγὼ κατὰ τὸν τόπον τοῦτον ἐζήτησαν, εἰ αὕτη ἡ ἐντολή, ὅσον ἐπὶ τῷ ῥητῷ, οὐ τῷ ὄχλῳ ἀρμόζει ἀλλὰ τοῖς ἀποστόλοις· «ὁ ἔχων δύο χιτῶνας μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι»· ὅτι γὰρ τοῖς ἀποστόλοις ἀρμόζει, δῆλον ἐκ τῶν ἀναγραφέντων ὡς ὑπὸ τοῦ σωτῆρος πρὸς αὐτοὺς εἰρημένων, ἐν οἷς ἔλεγεν αὐτοῖς 23.142 «μηδὲ δύο χιτῶνας εἰς ὁδὸν ἄραι», ἀλλ' ὅρα, εἰ τὰ εἰρημένα περὶ ἐνδύματος ἐν τῷ λόγῳ τῷ περὶ τῆς γυμνότητος δύνασαι παραλαβεῖν εἰς τό· «ὁ ἔχων δύο χιτῶνας μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι». Ἐρχόμενος δὲ καὶ ἐπὶ βαθύτερον λέγω· θέλει γὰρ ἡμᾶς ὁ λόγος μὴ «δύο χιτῶνας» ἔχειν καὶ ἐνδεδύσθαι, πῆ μὲν τὸν παλαιόν, πῆ δὲ τὸν νέον, ἀλλ' ἐκδύσασθαι μὲν τὸν ἕτερον, τὸν δὲ ἕτερον ἔχειν. Ἄμα δὲ ἐζήτησαν τό· «μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι». Τίς δὲ ἐστὶν ὁ μὴ <δὲ ἐν> ἔνδυμα ἔχων περὶ τὸν χρῶτα καὶ μὴ ἐσκεπασμένος ὥστε αὐτῷ με ταδιδόναι; –οὐ τοῦτο λέγω, ὅτι οὐ δύναται καὶ καθ' ὑπερβολὴν τοῦτο 23.143 προτρεπτικὸν εἶναι πρὸς τὸ δεῖν ἐν δύνειν τοὺς πένητας καὶ μὴ ἀμελεῖν τῆς ἐντολῆς, ἀλλ' ὅτι δύναται καὶ οὕτως εἰρησθαι μυστικώτερον· [ἀλλ'] ἢ ὁ διάβολος ὁ μηδὲν ἔχων ἀγαθόν, ὁ τὸν θεὸν μὴ ἔχων. <Καὶ ὡς περὶ γέγραπται,> ὅτι δεῖ ἡμᾶς ἀποδυσασμένους ὡς περὶ «εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης καταποντίσαι τὰς ἀμαρτίας», <οὕτως> δεῖ ἐπιρρίπτειν τὰς ἀμαρτίας <αὐτῷ> ὡς αἰτίῳ γε νομένῳ ἡμῖν τοῦ ἀμαρτάνειν. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν βρωμάτων· κατὰ μὲν τὸ πρόχειρον μεταδοτέον τῷ μὴ ἔχοντι τροφήν, κατὰ δὲ τὸ κρυπτό μενον τὰ φαῦλα τοῖς δαίμοσιν ἀποριπτέον. 23.144 «Ἦλθον δὲ καὶ τελῶναι βαπτισθῆναι». Τοῦτο τοὺς τελῶνας πεισάτω «πλέον» τῆς διατάξεως τῆς κατὰ τοὺς τελῶνας μὴ λαμβάνειν ἀπὸ τῶν τελωνομένων· ὁ γὰρ τοῦτο παραβαίνων καὶ «πλέον ὑπὲρ τὸ διατεταγμένον» ἀπαιτῶν παραβαίνει ἐντολήν, οὐκ Ἰωάννου, ἀλλὰ τοῦ ἐν αὐτῷ ἀγίου πνεύματος. Οἶδα καὶ ἄλλους τελῶνας, οἱ μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἡμῶν ἀπαλλαγὴν ἐπὶ τοῖς τέρμασι τοῦ

κόσμου καθεζόμενοι οἰονεὶ τελωνοῦσι ἡμᾶς καὶ κατέχουσι, μή τι αὐτῶν ἐν ἡμῖν ἔστιν. Διὸ γέγραπται· «ἔρχεται ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ἐν ἐμοὶ εὐρήσει οὐδέν». 23.145 Ποῖα οὖν μέλλομεν πράγματα ἔχειν ὑπ' ἐκείνων τῶν τελωνῶν τῶν ἐρευνώντων τὰ πάντα, ὅταν τις αὐτὸς ὅλος λαμβάνηται ἀντὶ τέλους; Ἄλλ' οὐ τοιοῦτος ἦν Ἰακώβ· θαρρῶν γὰρ λέγει τῷ οἰονεὶ τελῶν Λαβάν· «Ἐπίγνωθι, εἴ τι τῶν σῶν ἔστι παρ' ἐμοί». Καὶ μαρτυρεῖ γε ἡ γραφὴ περὶ τοῦ Ἰακώβ λέγουσα· «καὶ οὐκ ἐπέγνω Λαβάν παρὰ τῷ Ἰακώβ οὐδέν». 26.154 Ἐὰν ἅγιος ἦς, βαπτίζη «τῷ ἁγίῳ πνεύματι», ἐὰν δὲ ἀμαρτωλὸς ἦς, βαπτίζη τούτῳ «τῷ πυρί»· τὸ γὰρ αὐτὸ βάπτισμα τοῖς μὲν ἀναξίοις καὶ κακοῖς βαπτιζομένοις εἰς «πῦρ» καὶ εἰς κρίμα γίνεται, τοῖς δὲ καλῶς καὶ ἐπὶ σωτηρίᾳ καταβαίνουσιν εἰς «πνεῦμα ἅγιον» καὶ σωτηρίαν γίνεται. Οὗτος δὲ ὁ βαπτιστὴς «ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ» λέγεται «πτύον ἔχειν ἐν τῇ χειρὶ καὶ διακαθαίρειν τὴν ἄλωνα, καὶ τὸν μὲν σῖτον εἰς τὴν ἀποθήκην συνάγειν, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαίειν πυρὶ ἀσβέστῳ». Καὶ βούλομαι ἰδεῖν, τίνα τρόπον ὁ κύριός μου Ἰησοῦς ἔχει «πτύον», καὶ τίνος ἀνέμου πνέοντος, καὶ ταῦτα σφοδροῦς—ἐν γὰρ 26.155 νηνεμίᾳ ἄχρηστόν ἐστι τὸ πτύον— τὸ μὲν «ἄχυρον» χωρίζεται εἰς οἱ κείον τόπον, ὁ δὲ «σῖτος» νικήσας τὸν ἄνεμον καταφέρεται ἐπὶ τὸ αὐτό. Καὶ ὅρα, μήποτε οἱ πειρασμοὶ οἱ «τὸ ἄχυρον» χωρίζοντες ὁ ἄνεμος ἔστιν ὁ ἀποδεικνύς «τὸν σῖτον», ὅτι ἔστι σῖτος. Ὅταν μὲν οὖν πειραζομένης σου τῆς ψυχῆς ἠττηθῆς, οὐχ ὁ πειρασμὸς «ἄχυρόν» σε πεποίηκεν, ἀλλ' ὄντα σε «ἄχυρον» ἦτοι κοῦφον καὶ ἀπιστον ἤλεγξεν. Ὅταν δὲ πειρασμοῦ γενομένου ὑπομείνης τὸν πειρασμόν, οὐχ ὁ πειρασμὸς σε πιστὸν πεποίηκε καὶ ὑπομονητικόν, ἀλλὰ τὴν ἐν σοὶ οὖσαν ὑπομονητικὴν δύναμιν ἐφάνερωσεν. 27.157 Ὁ τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου διδάσκων οὐχ ἐν πρᾶγμα εὐαγγελίζεται, ἀλλὰ πλείονα· νοῦν γὰρ ἔχει <τὸ> ἐπαγγελλλόμενον, ὅτι «πολλά» ἔστιν ἃ εὐαγγελίζεται· «πολλά μὲν οὖν καὶ ἕτερα» καὶ ὁ Ἰωάννης «εὐηγγελί ζετο», ἀλλ' οὐ γέγραπται, 27.158 ὅτι, ἐπειδὴ εἰκὸς μείζονά τινα ἦν τῆς γραφῆς, ἐσιώπησεν ὁ Λουκᾶς. Οὗτος παρανόμως ἔγημε τὴν γυναικα τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ παρὰ τὸν Μωϋσέως νόμον. Ἄλλ' ὁ ἀκατάπληκτος Ἰωάννης ὁ μηδενὸς πρόσωπον λαμβάνων, οὐ φοβηθεὶς τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν, οὐδὲν ἤττον πληρῶν προφητικὴν παρρησίαν, ἤλεγξε τὸν Ἡρώδη ἐπὶ τῇ παρανομίᾳ τοῦ γάμου· διὸ καὶ κατεκλείσθη «εἰς φυλακὴν», καὶ μὴ μεριμνῶν θάνατον ἐμερίμνα περὶ Χριστοῦ. 27.160 [ἦτοι] διὰ τὸ πρᾶον καὶ ἀκέραιον, ἵνα καὶ ἡμεῖς τὸ πρᾶον καὶ ἀκέραιον τῆς περιστερᾶς μιμησώμεθα καὶ τὸ πέτασθαι τῷ νῷ ὑπὲρ τὰ γήϊνα. 28.161 Γενεαλογεῖται ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἀγενεαλόγητος μὲν ὢν κατὰ τὴν θεότητα, εἰς γενεαλογίαν δὲ ἐμβαλὼν ἑαυτὸν διὰ σέ. Καὶ γενεαλογεῖται δὲ οὐχ ὁμοίως ὑπὸ τῶν εὐαγγελιστῶν, ὅπερ ἐτάραξε πολλοὺς τῶν ἐντυγχανόντων τῇ γραφῇ. Ματθαῖος μὲν γὰρ ἀρξάμενος ἀπὸ Ἀβραάμ γενεαλογῶν αὐτὸν κατάγει, μέχρις εἴπη· «τοῦ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γέννησις οὕτως ἦν». Καὶ ὁ μὲν Ματθαῖος οὐ τὸν βαπτιζόμενον γενεαλογεῖ, ἀλλὰ τὸν εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενον· Λουκᾶς δὲ γενεαλογῶν οὐ κατάγει τὴν γενεαλογίαν, ἀλλ' ἀνάγει ἐπ' αὐτὸν τὸν θεὸν τὸν βαπτιζόμενον. Καὶ οὐ διὰ τῶν αὐτῶν 28.162 ἡ κατάβασις τῆς γενεαλογίας καὶ ἡ ἀνάβασις. Ὁ μὲν γὰρ καταβιβάζων τῷ λόγῳ καταβιβάζει αὐτὸν καὶ διὰ γυναικῶν ἀμαρτωλῶν, μόνως ἀναγράφας τὰς ἐπιληψίμους, ὁ δὲ γενεαλογῶν τὸν βαπτιζόμενον γυναῖκα οὐκ ὀνομάζει ἐν τῇ γενεαλογίᾳ αὐτοῦ· τὴν Θάμαρ, οὐ νομίμως τῷ πενθερῷ συνελθοῦσαν, τὴν Μωαβίτιδα Ῥούθ, τὴν Ῥαχάβ, ἣν οὐδὲ οἶδαμεν, καὶ τὴν τοῦ Οὐρίου. Ἐπειδὴ γὰρ ἤρχετο λαβεῖν τὰς ἀμαρτίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ «τὸν μὴ γνόντα ἀμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν ἄμαρτίαν ἐποίησεν» ὁ θεός, διὰ τοῦτο καταβαίνων ἀνέλαβε τὰ ἀμαρτωλὰ πρόσωπα καὶ γεννᾶται διὰ Σολομῶντος, οὗ ἀναγράφεται τὰ ἀμαρτήματα, καὶ τῶν λοιπῶν, ὧν οἱ πολλοὶ ἐποίησαν «τὸ πονηρὸν ἐνώπιον κυρίου». Οὗτος δὲ ἀναβιβάζει ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ

βαπτίσματος, καὶ τῇ γενεαλογίᾳ ἀναβαίνει οὐ διὰ Σολομῶντος, ἀλλὰ διὰ Ναθάν τοῦ ἐλέγξαντος τὸν πατέρα ἐπὶ τῇ γενέσει Σολομῶντος καὶ τῇ τοῦ Οὐρίου ἀναιρέσει. Κάκεϊ μὲν αἰεὶ τὰ τῆς γεννήσεως ὀνομάζεται, ἐν ταῦθα δὲ τὰ τῆς γεννήσεως σεσιώπηται. «Ἀβραὰμ ἐγέννησε τὸν Ἰσαάκ, Ἰσαάκ ἐγέννησε τὸν Ἰακώβ, Ἰακώβδὲ ἐγέννησε τὸν Ἰούδα καὶ τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ, Ἰούδας δὲ ἐγέννησε τὸν Φαρές καὶ τὸν Ζαρά ἐκ τῆς Θάμαρ»· καὶ μέχρι τέλους τό· «ἐγέννησε» ὁ δεῖνα τὸν δεῖνα. Ἐνθάδε δὲ ἀναβαίνει ὁ Ἰησοῦς, «υἱὸς ὦν, ὡς ἐνομίζετο, Ἰωσήφ»· καὶ οὐδαμοῦ ἐν ταῦθα «γέννησις», ἀλλὰ μόνον «νομί ζεται». Κάκεϊ μὲν οὐδέποτε ἄρχεται 28.164 εἰς γέννησιν, ἐνθάδε δὲ, ἐπεὶ ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος ἀναβαίνει, «ἄρχεσθαι» λέγεται· «καὶ αὐτός», γὰρ φησιν, «ἦν Ἰησοῦς ἀρχόμενος»· ὅτε γὰρ ἐβαπτίσατο καὶ τὸ μυστήριον ἀνέλαβε τῆς ἀναγεννήσεως, ἵνα καὶ σὺ καταργήσῃς τὴν προτέραν γέννησιν καὶ ἀναβῆς δευτέραν διὰ τῆς παλιγενεσίας, τότε «ἄρχεσθαι» λέγεται. Καὶ ὡς περὶ οἱ ἐν Αἰγύπτῳ ὄντες οὐκ εἶχον ἀρχὴν μηνῶν οὐδὲ μῆνα ἕορτῶν, ὅτε δὲ ἤδη ἐξήσαν, νομοθετοῦνται λέγοντος τοῦ λόγου πρὸς αὐτούς· «ὁ μὴν οὗτος ἀρχὴ μηνῶν, πρῶτος ἐστὶν ὑμῖν ἐν μηνὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ», οὕτως ὁ μὲν μηδέπω βαπτισάμενος οὐδὲ «ἦρξατο», ὁ δὲ βαπτισάμενος «ἦρξατο». Οὐδὲ γὰρ εἰκὴ πρὸς 28.165 ἐθήκε τῷ «καὶ αὐτός ἦν Ἰησοῦς» τὸ «ἀρχόμενος». Εἴπωμεν δὲ καὶ εἰς τὸ «ὦν ἐτῶν τριάκοντα»· τίς ὦν ἐτῶν τριάκοντα ἦρξατο τῆς οἰκονομίας τῆς περὶ αὐτόν; Ἰωσήφ. Γέγραπται γάρ, ὅτι «τριάκοντα ἐτῶν ἦν», ἠνίκα ἐλύθη ἀπὸ τῶν δεσμῶν καὶ συνέκρινε τὸ ὄναρ τῷ Φαραῶ καὶ ἐπιστεύθη τὴν Αἰγύπτου ἀρχὴν καὶ τὸν σῖτον τῆς εὐθηνίας συνήγαγε τῷ Φαραῶ, ἵνα καὶ ἐν τῷ λιμῷ αὐτὸν διαδῶ. Τάχα ἐκεῖνα τὰ τριάκοντα τοῦ Ἰωσήφ ἔτη τύπος ἦν τῶν τριάκοντα τοῦ Χριστοῦ μου ἐτῶν. Οὗτος γὰρ ὁ Ἰωσήφ οὐχ ὅμοιον τῷ Ἰωσήφ ἐκείνῳ σῖτον συνάγει, ἀλλὰ σῖτον τὸν ἀληθινόν, ἵνα ἐν καιρῷ τῆς εὐθηνίας αὐτοῦ συναγαγὼν τὸν σῖτον ἔχη ἐπὶ μετρήσῃ, ὅταν ἐξαποσταλῇ λιμὸς ἐπὶ τὴν γῆν, «οὐ λιμὸς ἄρτου οὐδὲ δίψος ὕδατος, ἀλλὰ λιμὸς τοῦ ἀκοῦσαι λόγον κυρίου». Συνάγεται γὰρ τὰ ἀπὸ τῶν προφητῶν, τὰ ἀπὸ τοῦ νόμου, τὰ ἀπὸ τῶν ἀποστόλων τῆς εὐθηνίας ῥή 28.166 ματα, ἵνα, ὅταν μηκέτι γράφηται γραφή, τὰ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ συναχθέντα εἰς τὰς ἀποθήκας τῶν ψυχῶν τῶν ἀποστολικῶν καὶ τῶν διαδεχομένων αὐτοῦ θρέψῃ τὴν Αἴγυπτον, τὸν κόσμον, μάλιστα δὲ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, περὶ ὧν γέγραπται· «διηγῆσομαι τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου». Ἔχουσι καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι λόγους περὶ σωφροσύνης, λόγους περὶ δικαιοσύνης, λόγους περὶ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν· οὗτος ὁ σῖτος ἐστὶν, ὃν Ἰωσήφ ἔδωκε τοῖς Αἰγυπτίοις. Ἄλλος δὲ σῖτος, ὃν μερίζει τοῖς ἰδίῳ ἀδελφοῖς ἀπὸ τῆς Γεσέμ, ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς γῆς· οὗτος ἐστὶν ὁ σῖτος, ὃν ὁ Ἰησοῦς ἔδωκε τοῖς ἰδίῳ μαθηταῖς· σῖτος εὐαγγελικός τε καὶ ἀποστολικός. Διὰ τούτου ἀρτοποιῶμεν, «παλαιάν» δὲ «ζύμην» μὴ παραλάβωμεν, ἵνα καινὸν ἄρτον ἀπὸ τῶν ἱερῶν γραμμάτων ποιήσωμεν. 29.168 «Εἶπε τῷ λίθῳ τούτῳ, ἵνα γένηται ἄρτος». Πάντα πειρασμόν, ὃν ἤμελλον οἱ ἄνθρωποι πειράζεσθαι, πρῶτον ἐπειράσθη κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ὁ σωτήρ· ὃ δὲ λέγω, τοιοῦτός ἐστιν· ἐάν ἴδῃς τοὺς ἀπὸ τῶν αἰρέσεων ἐσθίοντας ὡς ἄρτον τὸν λόγον τὸν ψευδῆ, ἴσθι, ὅτι ἐκεῖνος ὁ λόγος ὁ λίθος ἐστίν, ὃν ὁ διάβολος δείκνυσιν. 29.169 Ἐπεὶ ποῖος ἦν πειρασμός τὸν λίθον γενέσθαι ἄρτον καὶ τὸν σωτήρα φαγεῖν; Διδάσκει δὲ διὰ τῆς λέξεως εἰπὼν ὁ κύριος· «οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι θεοῦ», ὅτι οὗτος μὲν οὐ ῥῆμα θεοῦ, τὸ δὲ τρέφον ῥῆμα θεοῦ καὶ τὸ ζωοποιεῖν. Ἐπ' ἐκείνῳ γὰρ τῷ ῥήματι ζῆ ἄνθρωπος. 29.170 Ἄμα δὲ τήρει, ὅτι ταῦτα λέγει κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, οὐ καθὸ θεὸς ἦν. Ὡς γὰρ περὶ ἀνθρώπου ἀποκρίνεται καὶ λέγει· «γέγραπται, ὅτι οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος», δηλον, ὅτι ὡς ἄνθρωπος ἐστὶ πειραζόμενος. Γενόμενος δὲ ἐν τῷ τόπῳ ἔχω τὴν αἰτίαν εἰπεῖν, διὰ τί Ἰωάννης μὲν οὐκ ἀνέγραψε τὸν πειρασμόν, Ματθαῖος δὲ καὶ Μάρκος καὶ Λουκᾶς ἀνέγραψαν. Ἐπειδὴ γὰρ Ἰωάννης ἀπὸ θεοῦ ἦρξατο, οὐκ ἐγενεαλόγησεν αὐτόν ὡς

θεόν. Διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ θεός, οὐκ ἐπει ράζετο· οἱ δὲ ἄλλοι, ὡς τὰ ἀνθρώ 29.171 πινα διηγούμενοι τοῦ σωτήρος, εἰς ἀγούσιν αὐτὸν καὶ πειραζόμενον. 30.172 «Ἐδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκουμένης». Βασιλείας κόσμου φησὶ τῶν κοσμικῶν ἀνθρώπων, τίνα τρόπον οἱ μὲν βασιλεύονται ὑπὸ πορνείας, οἱ δὲ βασιλεύονται ὑπὸ φιλαργυρίας, οἱ δὲ ὑπὸ κενοδοξίας καὶ ἐτέρων παθῶν. Οὐκ ἐδείκνυε δὲ αὐτῷ τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου, οἷον φέρε εἰπεῖν τὴν Περσῶν οἰκονομίαν ἢ τὴν Ἰνδῶν, ἀλλ' «ἐδείκνυεν αὐτῷ 30.173 τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου», τίνα τρόπον ἰσχύει αὐτῶν βασιλεύειν, ἴν' αὐτὸν προτρέψηται ποιῆσαι, ὃ ἐνόμιζε ποιῆσαντος περιγενήσεσθαι τοῦ Χριστοῦ. Εἰ θέλεις, φησὶ, βασιλεῦσαι τοῦτων καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐλήλυθας τοῦ ἀγωνίσασθαι καὶ ἀποστῆσαι τοὺς βασιλευμένους ὑπ' ἐμοῦ, μὴ ἀγωνίζου, ἐν ἀξιώ· «πεσῶν προσκύνησόν μοι», καὶ παράλαβε πᾶσαν τὴν βασιλείαν τὴν ὑπ' ἐμέ. Ἄλλ' ὁ σωτὴρ βασιλεῦσαι μὲν θέλει καὶ ὑποτάξαι πάντα τὰ ἔθνη, ἵνα δοῦλα γένηται δικαιοσύνης καὶ ἀληθείας καὶ πάσης ἀρετῆς, βασιλεῦσαι 30.174 δὲ οὐ μετὰ ἀμαρτίας, οὐδὲ βούλεται ἀκμητὶ ὑποτάξας ἑαυτὸν ἐκείνῳ στεφανώσασθαι, οὐδὲ ἀκμητὶ λαβεῖν πάσας «τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου» καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν ὑποχείριον. Διὸ φησὶ πρὸς αὐτόν· «γέγραπται· κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις». Τοῦτους, φησὶ, πάντας διὰ τοῦτο θέλω ἄρχεσθαι ὑπ' ἐμοῦ, ἵνα «κύριον τὸν θεόν» προσκυνήσωσι «καὶ αὐτῷ μόνῳ» λατρεύσωσιν· τοῦτό ἐστι τὸ βούλημα τῆς ἐμῆς βασιλείας. Σὺ δὲ θέλεις τὴν ἀμαρτίαν ὑπ' ἐμοῦ ἄρξασθαι, ἢ ἐγὼ καταργῆσαι θέλω. 31.177 Ὅρα δέ, πῶς κακούργως πειράται διὰ τῆς χρήσεως τῶν γραφῶν. Θέλει καθελεῖν τὴν δόξαν τοῦ κυρίου, ὡς δεομένου ἀγγελικῆς βοηθείας, ὡς μέλλοντος προσκόπτειν, εἰ μὴ ἄγελοι αὐτῷ βοηθοῖεν. Οὐ γὰρ περὶ τοῦ Χριστοῦ εἴρηται ἢ χρήσις τοῦ ψαλμοῦ, οὐδὲ γὰρ δεῖται ἀγγέλων ὁ τῶν ἀγγέλων δεσπότης. 31.178 Ἐγὼ δὲ τὸ ἀνάπαλιν φημι πρὸς σέ, ὡς διάβολε· εἰ μὴ Ἰησοῦς βοηθήσῃ τοῖς ἀγγέλοις, προσκόπτουσιν. Καὶ σὺ διὰ τοῦτο πέπτωκας «ἐξ οὐρανοῦ», ἐπειδήπερ αὐτάρκη ἑαυτὸν ἐνόμισας εἶναι καὶ μὴ δεῖσθαι τῆς τοῦ Ἰησοῦ βοηθείας. Ἴνα δὲ γνώσῃ μὴ περὶ τοῦ Ἰησοῦ λελέχθαι τὰ ἀναγεγραμμένα, ἀλλ' εἰς δίκαιον ἄνδρα ταῦτα ἀναφέρεσθαι, ἄκουε. Γέγραπται γάρ· «Ὁ κατοικῶν ἐν βοηθείᾳ τοῦ ὑψίστου ἐν σκέπη τοῦ θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ ἀλίσθησεται». Τοῦτο δὲ δικαίῳ μᾶλλον ἀρμόζει ἢ 31.179 τῷ νῦν τοῦ θεοῦ. Καὶ αὖθις· «πεσεῖται ἐκ τοῦ κλίτους σου χιλιάς καὶ μυριάς ἐκ τῆς δεξιᾶς σου» ἃ καὶ αὐτὰ ἐπὶ τὸν δίκαιον ἀνάγεται. Ταῦτα δὲ τὰ ῥήματα ἐν ψαλμῷ «εἴρηται» λέγει δὲ οὐ περὶ Χριστοῦ, ἀλλὰ περὶ δικαίων. Οὐ γὰρ Χριστὸς φοβεῖται δαιμόνιον μεσημβρινὸν οὐδὲ νυκτερινόν, οὐδὲ δεῖται βοηθείας ἀγγέλων, αὐτὸς τῶν αὐτοῦ ἀπροσκόπους θεῶν· εἰ δὲ καὶ περὶ Χριστοῦ λέγοιτο, πανούργως παρήκε τὰ μεταξὺ· ἐπάγει γάρ· «ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβῆσθαι καὶ καταπατῆσαι λέοντα καὶ δράκοντα» ταῦτα γὰρ αὐτὸς ἦν. 32.181 Ἐπειδὴ ἤμελλεν ἀθλεῖν ἐν τῷ περὶ ρασμῶ πρὸς τὸν διάβολον, δις ὄνομαζεται τὸ «πνεῦμα» χωρὶς πάσης προσθήκης· ὅτε δὲ ἀγωνισάμενος ἐνίκησε τοὺς τρεῖς ἀναγεγραμμένους πειρασμούς, πρόσχευε τῇ ἀκριβείᾳ τῆς γραφῆς, τί περὶ τοῦ πνεύματος φησιν, ὅτι «Ἰησοῦς ὑπέστρεψεν ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος», καὶ προσέθηκεν «ἐν τῇ δυνάμει» διὰ τὸν ἀθλητὴν τὸν νενικηκότα. 32.183 Ἀπεστάλθαι δὲ φησιν ἑαυτὸν «εὐαγγελίσασθαι τοῖς πτωχοῖς», τοῦτ' ἐστὶ τοῖς ἐθνικοῖς τοῖς ἀπίστοις· αὐτοὶ γὰρ ἦσαν πτωχοὶ μηδὲν ἔχοντες, μὴ θεὸν ἐν γνώσει, μὴ νόμον, μὴ προφήτας· καὶ ἅπαντες τοῖς πλοῦτον οὐκ ἔχουσι πνευματικὸν καὶ γυμνοὺς πάντων, προφητείας, ναοῦ καὶ τῶν ὁμοίων. Τούτοις οὖν εὐηγγελίσασθαι τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν· αὐτοὺς αἰχμαλώτους ὄντας ἐρρύσατο, τὸν ἀποστάτην τύραννον καθελὼν τοῦτ' ἐστὶ τὸν Σατανᾶν. 33.186 Πατὴρ μὲν γὰρ τῶν προφητῶν ὁ ἐκ περιτομῆς λαός, παρ' οἷς οὐκ εἰσι δεκτοί· ἡμεῖς δὲ οἱ ἀλλότριοι τῶν διαθηκῶν καὶ ξένοι τῶν ἐπαγγελιῶν ἐδεξάμεθα τοὺς προφήτας ὅλην ψυχὴν προκηρύξαντας Χριστὸν ἢ ἕπερ καὶ ἡ ἐν Σαρέφθοις τῆς Σιδωνίας

χήρα τὸν Ἥλιαν «λιμοῦ γενομέ νου» ἐν τῷ Ἰσραήλ «τοῦ ἀκοῦσαι λό γον θεοῦ». Περὶ ταύτης τῆς χήρας ὁ προφήτης φησὶν, ὅτι «πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα» καὶ πάλιν ἡ ἑτέρα γραφή, ὅτι «στεῖρα ἔτεκεν ἑπτὰ καὶ ἡ πολλὴ ἐν τέκνοις ἠσθένησεν». 34.188 Σαφῶς ἐν τούτοις παρίσταται, ὅτι ἡ κατὰ τὸν δημιουργὸν τοῦ κόσμου θεὸν καὶ τὰς ἀπ' αὐτοῦ γραφὰς παλαιὰς κηρυσσομένη ζωὴ ἡ αἰώνιος ἐστίν, ἣν καὶ ὁ σωτὴρ καταγγέλλει. Πυθομένου γοῦν τοῦ νομικοῦ· «τί ποιήσας ζῶν αἰώνιον κληρονομήσω», ἐπὶ τὸν νόμον αὐτὸν ἀναπέμπει, ἵν' ἐκεῖθεν συναγάγῃ ἐντολὰς τὰς προσαγούσας τὸν ποιῶντα αὐτὰς τῇ αἰωνίῳ ζωῇ, 34.189 εἰπὼν αὐτῷ· «ὀρθῶς ἀπεκρίθης· τοῦ το ποίει καὶ ζήση», δηλονότι τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, περὶ ἧς κάκεινος ἐπύθετο καὶ ὁ σωτὴρ διδάσκει. Μαρτυρεῖ γοῦν τῷ ἀπὸ τοῦ νόμου εἰληφῶτι ἀπὸ μὲν τοῦ Δευτερονομίου τό· «ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεὸν σου» καὶ τὰ ἐξῆς, ἀπὸ δὲ τοῦ Λευίτικου τό· «τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν». Καὶ ὁ σωτὴρ δὲ ἀπεφήνατο περὶ τῶν δύο ἐντολῶν τούτων λέγων, ὅτι ἐν αὐταῖς «ὄλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμανται». Διδάσκει δὲ ὁ λόγος· οὐ γὰρ ἄλλος τοῦ τηροῦντος τὴν ἐντολὴν ὁ 34.190 γινόμενος πλησίον, ἕκαστος δὲ ἑαυτὸν ποιεῖ τοῦ δεομένου βοηθείας πλησίον. Τοῦτο γὰρ ἐστίν τὸ ἐπιλεγόμενον τῇ παραβολῇ, τό· «τίς τούτων τῶν τριῶν δοκεῖ σοι γεγονέναι πλησίον τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς ληστὰς;» Καὶ γὰρ καὶ ὁ νομικὸς τοῦτο φησὶν, ὅτι «ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ», καὶ ἀκούει τό· «πορεύου καὶ σὺ ποίει ὁμοίως». Ἀνάγεται ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν Ἀδάμ· ἡ δὲ Ἱερουσαλήμ εἰς τὸν παράδεισον· ἡ δὲ Ἱερικὴ εἰς τὸν κόσμον· οἱ δὲ λησταὶ εἰς τὰς ἀντι κειμένας ἐνεργείας· ὁ ἱερεὺς εἰς τὸν νόμον· ὁ λευίτης εἰς τὸν προ φητικὸν λόγον· ὁ Σαμαρείτης εἰς Χριστὸν τὸν ἐκ Μαρίας σάρκα φο 34.191 ρέσαντα· τὰ τραύματα εἰς τὴν παρα κοήν· τὸ κτήνος εἰς τὸ σῶμα Χρι στοῦ· τὸ πανδοχεῖον εἰς τὴν ἐκκλησίαν· τὰ δύο δηνάρια εἰς τὴν περὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ γνῶσιν· ὁ πανδοχεὺς εἰς τοὺς τῆς ἐκκλησίας ἐπιστατοῦν τας ἀγγέλους· ἡ ἐπάνοδος τοῦ Σαμα ρέως ἡ δευτέρα Χριστοῦ ἐπιφάνεια. τοὺς πρὸ Χριστοῦ ἐλθόντας ψευδο διδασκάλους· τὰ τραύματα εἰς ... τὰς ἀμαρτίας 34.192 ὁ μὲν ἱερεὺς τὸν νόμον δηλοῖ· Λευί της δὲ τὸν προφητικὸν λόγον· ὁ Σαμαρείτης τοίνυν ὀδεύων ὁ ἔρμη νεύεται φύλαξ, ὅς ἐστι Χριστός· ὅς οὐ νυστάζει οὐδὲ ὑπνοῖ ἐν τῷ φυλάσσει τὸν Ἰσραήλ, εἶδεν τὸν κείμενον τὸν ἡμιθνήτα 34.193 ἐπὶ τοῦ ἰδίου κτήνου τοῦτ' ἔστι τοῦ σώματος ἐπαναπαῦσαι διανοήθη διὰ φιλανθρωπίαν, ἧ «πάντες οἱ κο πῶντες καὶ πεφορτισμένοι» ἐπανα παύονται· 34.194 πανδοχεῖον δὲ καὶ τὴν ἐκκλησίαν φησί, τὴν πάντων γενομένην δεκτικὴν καὶ χωρητικὴν· ὅθεν καὶ πανδοχεάς ... νοήσαιμεν ... τοὺς ἀγγέλους τῶν ἐκκλησιῶν· τούτοις εἰς οὐρανοὺς ἀνιῶν ὁ σωτὴρ «δέδωκε δύο δηνάρια», προνοεῖν ἐπι μελῶς τοῦ ἡρρωστηκότος ἐγκελευόμενος· τινὲς δὲ «δύο δηνάρια» τὴν περὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ δόκιμον γνῶσιν ἔφασαν· 34.195 καὶ προσθεῖς ὡς «ὅ τι ἐὰν προσδα πανήσης, ἐγὼ ἐν τῷ ἐπανερχεσθαί με ἀποδώσω σοι». 35.196 Σὺ δέ μοι ἐπισήμηται, ὅτι ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον παραλέλειπται ἐν τῶν προσώπων καὶ ἐνήλλακται ἐν. Παραλέλειπται μὲν ὁ «ἄρχων», ἐνήλ λακται δὲ ἀντὶ τοῦ «πράκτορος» ὁ «ὑπρέτης»· τετήρηται δὲ ὁ «ἀντίδι 35.197 κος» καὶ ὁ «κριτής». «Δύο γὰρ εἰσιν ἄγγελοι», ὡς φησὶν ὁ Ποιμὴν, «μετὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἷς τῆς δικαιοσύνης καὶ εἷς τῆς ἀδικίας». 35.198 Ἄλλοι μὲν τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μι κρῶν ἄγγελοι «θεωροῦσι τὸ πρόσω πον τοῦ πατρὸς τοῦ ἐν οὐρανοῖς»· οἱ δὲ τῶν ἔξω τῆς ἐκκλησίας οὐκ εἰσὶ ἄξιοι τούτου, ἐτέρω τινὶ ἐξυπ ηρετούμενοι. 35.199 Καὶ ἄρχων μὲν ἐστίν ὡς τινες ἔφα σαν ὁ ἐκάστου ἔθνους ἡγούμενος, οἷον βασιλείας Περσῶν ἢ Μήδων, 35.200 ὡς φησι Δανιήλ· ἀντίδικος δὲ εἷς τῶν ὑπ' αὐτοὺς ἀγγέλων. Τήρει δέ, ὅτι «ἄρχων» μὲν χωρὶς ἄρθρου ὡς ἂν εἷς τῶν πολλῶν, «ἀν τίδικος» δὲ μετὰ τοῦ ἄρθρου, καὶ ὅτι ἔχει τὸ «σοῦ»· οὐ γὰρ ἀόριστοι οἱ ἀντίδικοι· ἕκαστος δ' ἔχει τὸν συν ὄντα. 35.201 «Ὁς τοίνυν», φησὶν, «ὑπάγεις μετὰ τοῦ ἀντιδίκου σου», ὅστις σε τῷ ἄρχοντι προσαγαγεῖν βούλεται τῷ ἰδίῳ καὶ

ἀποστήσαί σε ἐκείνου τοῦ σοῦ ἄρχοντος-ἕως οὖν «ὕπαγεις μετὰ τοῦ ἀντιδίκου σου ἐπ' ἄρχοντα», πρὶν ἀπελθεῖν «πρὸς τὸν κριτὴν», πρὶν ἄξιον γενέσθαι τῆς φυλακῆς, ἕως ἔτι ὀδεύεις, «δὸς ἐργασίαν ἀπηλλάχθαι» <ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου ἢ ἀπὸ τοῦ κριτοῦ>, πρὸς ὃν σύρει σε ὁ ἀντίδικος· τοῦτ' ἔστιν εὐποιΐαν, σωφροσύνην, δικαιοσύνην, ἀνδρείαν, φρόνησιν, σοφίαν-»ἰδοὺ γὰρ ἄνθρωπος καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ πρὸ προσώπου αὐτοῦ»-ἵνα δυνηθῆς «ἀπὴλ λάχθαι τοῦ ἀντιδίκου σου»· οἰκείος 35.202 μὲν γίνῃ τούτου, ἀλλότριος δὲ τοῦ θεοῦ, συνθήκην ποιούμενος μετὰ τοῦ ἀντιδίκου. Ἔστω οὖν ἐν τῇ ὁδῷ τῇ εἰπούσῃ· «Ἐγὼ εἶμι ἢ ὁδός», «δὸς ἐργασίαν ἀπηλλάχθαι». Καλὴ δὲ ἡ λέξις ἢ «κατασύρη σε», ἵνα δείξῃ, ὅτι ἄκοντες ἐλκόμεθα, ὡς ἐπὶ καταδίκην μὴ θέλοντες πορεύεσθαι. Κριτῆς δὲ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός· πράκτωρ δὲ ὁ ἀφορισθεὶς ἐκάστῳ ἀνθρώπῳ ἄγγελος· 35.203 «λεπτὸν» δὲ ἔστι τὸ ἐλάχιστον ἁμαρτήμα, «κοδράντης» δέ, ὡς ὁ Ματθαῖός φησιν, τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτημάτων. 35.205 Μακάριος δὲ ὁ μηδὲν ὀφείλων ἤγουν ὁ μικρὰ ὀφείλων καὶ συγγνώμης ἄξιος. 35.206 διὰ τοῦτο δῶμεν εὐεργεσίαν ἀπηλλάχθαι τῷ ἀντιδίκῳ, ἵνα οἰκίω θῶμεν τῷ κυρίῳ Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃ ἢ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. 37.209.10 Ἡ μὲν Βηθανία ἐρμηνεύεται «οἱ κος ὑπακοῆς», ἢ δὲ Βηθφαγή «σια γόνες», ἱερατικός τις ὢν τόπος· αἱ γὰρ σιαγόνες τοῖς ἱερεῦσιν ἐδίδοντο, ὡς ἐν τῷ νόμῳ ἀναγέγραπται· ὅπου οὖν ὑπακοὴ καὶ ἱερὸς τόπος, ἐκεῖ ἀποστέλλει ὁ κύριος τοὺς ἀποστόλους λύσοντες «πῶλον δεδεμέ 37.210 νον, ἐν ᾧ οὐδεὶς πώποτε ἀνθρώπων ἐκάθισεν». ἀντὶ τοῦ· οὐδέποτε ἄνθρωπος λογικὸς ἐπέκαθισεν, ἢ Μωϋσέως λόγος ἢ Ἡσαίου οὐδὲ ἄλλου τινὸς τῶν προφητῶν. Ὅτε δὲ ἦλθεν ὁ Χριστός, εἶπε τοῖς μαθηταῖς, ἵνα ἀπελθόντες λύσωσι τὸν πῶλον. Εἶπε δὲ αὐτοῖς· «ἐὰν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ· τί λύετε τὸν πῶλον, ἐρεῖτε, ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ χρεῖαν ἔχει». Παρατηρητέον δέ, ὅτι ὁ μὲν Ἰησοῦς· «ἐὰν τις», φησὶν, «ὕμᾶς ἐρωτᾷ», καὶ οὐκ ὠνόμασε κύριον, ὁ δὲ εὐαγγελιστὴς φησιν, ὅτι «εἶπον οἱ κύριοι αὐτοῦ». Πολλοὶ γὰρ ἦσαν οἱ 37.211 κύριοι τοῦ ὄνου πρὸ τοῦ κυριευθῆναι ὑπὸ τοῦ σωτῆρος, ἴσμεν δέ, ὅτι ὁ τοῦ κυρίου ἄπαξ γενόμενος οὐ δύναται πολλοὺς κυρίους ἔχειν· ὅταν γὰρ τῇ κακίᾳ δουλεύῃ τις ἄνθρωπος, πολλῶν παθῶν δοῦλός ἐστιν. Λαμβάνουσι τοίνυν τὸν λόγον οἱ μαθηταὶ καὶ ἐπικαθίζουσιν αὐτὸν ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀκουόντων· εἶτα ἐκδύονται τὰ ἱμάτια ἑαυτῶν «καὶ ὑποστρωννύουσιν ἐν τῇ ὁδῷ». Ἐπίκειται οὖν ἡμῖν τὰ ἱμάτια τῶν ἀποστόλων, αἱ πράξεις αὐτῶν αἱ καὶ 37.212 λαὶ καὶ οἱ λόγοι κοσμοῦσι ἡμᾶς· θέλουσι δὲ οἱ μαθηταί, καὶ ἵνα πατῶμεν αὐτῶν τὰ ἱμάτια, τοῦτ' ἔστιν ἵνα ἐξετάζωμεν τοὺς ἀποστολικούς λόγους. Πότε δὲ ἡμεῖς σιωπῶμεν; Ὅταν «ψυγῇ ἢ ἀγάπη τῶν πολλῶν», ὅταν γένηται τὸ ὑπὸ τοῦ σωτῆρος εἰρημένον· «ἄρα γε ἐλθὼν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εὕρισκε τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς;» 38.214 Ζητῶ, μήποτε καὶ ἐνταῦθα ἐφ' ἡμᾶς ὁ κλαυθμὸς τοῦ κυρίου φθάνῃ. Ἡμεῖς γὰρ ἔσμεν ἢ Ἰερουσαλήμ ἢ κλαιομένη, οἱ διορατικώτεροι. Ἐὰν μετὰ τὸ ἀποκαλυφθῆναι ἡμῖν τὰ μυστήρια τῆς ἀληθείας καὶ κηρυχθῆναι τὸν λόγον τῆς σωτηρίας ἁμαρτάνωμεν, κλαίόμεθα. Οὐδεὶς γὰρ ἐθνικὸς κλαίεται, κλαίεται δὲ ἢ τοιαύτη Ἰερουσαλήμ, ἐπειδήπερ «οἱ ἐχθροὶ» αὐτῆς ἁμαρτάνουσιν αὐτὴν περιέξουσι κυκλόθεν, αἱ ἀντικείμεναι δυνάμεις, καὶ περιβαλοῦσιν αὐτῇ «χάρακα» καὶ συνέξουσιν αὐτὴν «καὶ λίθον ἐπὶ λίθον οὐκ ἀφήσουσιν» ἐν αὐτῇ· ἐὰν γὰρ μετὰ πολὺν χρόνον σωφρονήσας τις ἢ ἄλλην ἀρετὴν ἐπιτηδεύσας νικηθῇ, καθαιρεῖται αὐτοῦ ἢ οἰκοδομή. 38.215 «Οὐ γὰρ μὴ μνησθῶ», φησί, «τῶν προτέρων δικαιοσυνῶν αὐτοῦ· ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτοῦ, ἐν ᾗ καταλήψομαι αὐτόν, ἐν αὐτῇ κρινῶ αὐτόν». Οὐκ ἐκβάλλει τοὺς ἀγοράζοντας-ὁ γὰρ ἀγοράζων συλλαμβάνει τὸ ἀγοραζόμενον-ἀλλὰ τοὺς διὰ τὸ πωλεῖν ἀποδιδόμενους τὰ ἴδια χρήσιμα καὶ λαμβάνοντας ἀντὶ αὐτῶν τὰ νενομισμένα εἶναι τίμια καὶ οὐ τὰ τίμια. Καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐκβάλλει σε ἀπὸ τοῦ ναοῦ ὁ σωτήρ· ἐὰν γὰρ πωλῆς, ὅμοιος ἔσῃ τῷ ἀσώτῳ υἱῷ, ὃς ἔλαβε τὸν βίον τὸν πατρικὸν καὶ πάντα ἀπώλεσε· φοβοῦμαι μήποτε περὶ τινὰ εὐρεθῇ ἡμῶν τὸ πρᾶγμα τοῦτο.

38.216 Ἐὰν γὰρ τὰ ἐξ ἁγίου πνεύματος λελαλημένα μοι μισθοῦ πιπράσκω, τί ἄλλο ποιῶ ἢ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον μισθοῦ πιπράσκω; 39.217 Ἐρωτῶσι τοίνυν· «ἐν τῇ ἀναστάσει», πάντων ἀνισταμένων, «τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή», οἴομενοι αὐτὸν εἰς ἀπορίαν ἐμβαλεῖν. 39.218.10 Πρὸς τούτοις ἀναγινώσκοντές τινες τὰ προφητικὰ πλανῶνται περὶ τὸν νοῦν τῆς γραφῆς–φέρε εἰπεῖν ἐκ τοῦ Ἡσαΐου· «οἱ ἔκλεκτοί μου οὐ τεκνοποιήσουσιν εἰς κατάραν», καὶ ἐν τῷ Δευτερονομίῳ ἐν ταῖς εὐλογίαις· «εὐλογημένα τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας σου» –ὕπολαμβάνοντες «ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν νεκρῶν» ἔσεσθαι ταῦτα, μὴ νοοῦντες τὰς πνευματικὰς εὐλογίας. 39.219 Διὰ τοῦτο σωματικῶς ἐκδεχομένοις τοῖς ἐκ τῶν Ἰουδαίων Σαδδουκαίοις ἔλεγεν ὁ σωτὴρ· «πλανᾶσθε μὴ εἰδότες τὰς γραφάς». Ὑψηλότερον δέ· ἐγένετο ἐν ἀρχῇ ὁ ἄνθρωπος, ὡς ἐν τῇ Γενέσει γέγραπται, «κατ' εἰκόνα θεοῦ», ὕστερον δὲ διὰ τὴν αὐτοῦ παρακοὴν ἀνέλαβε καὶ εἰκόνα «χοϊκὴν». 39.220 ὥσπερ γὰρ τὸ νόμισμα εἰκόνα ἔχει τοῦ βασιλεύοντος τῶν ἐθνῶν, οὕτως ὁ ποιῶν τὰ ἔργα τοῦ «κοσμοκράτορος» τὴν εἰκόνα αὐτοῦ φορεῖ· ἦν παραινεῖ ὁ σωτὴρ ἀποδιδόναι καὶ ἀποτίθεσθαι καὶ φορεῖν τὴν ἐξ ἀρχῆς γενομένην εἰκόνα καθ' ὁμοίωσιν τῷ θεῷ. Ἀκολουθῶν τούτοις καὶ ὁ Παῦλος φησιν· «ὡς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, οὕτως φορέσωμεν καὶ 39.221 τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανοῦ». Τοῦτο οὖν δηλοῖ τό· «ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ». Αἰτεῖ δὲ παρ' ἡμῶν, οὐχ ὅτι χρεῖαν ἔχει τινός, ἀλλ' ἵνα ἡμῖν ἀντιχαρίσῃται τὰ αὐτοῦ. Ὁ γὰρ τὴν μνᾶν δεκαπλασιάσας καὶ προσενέγκας τῷ δεδωκότι κυρίῳ, ἀπολαμβάνει σὺν ταῖς τοσαύταις καὶ ἑτέραν· ἐκείνου γὰρ τοῦ μὴ πολυπλασιάσαντος τὴν μνᾶν κελεύει ἀφαιρεθῆναι καὶ δοθῆναι τῷ ἔχοντι τὰς δέκα μνᾶς. 39.222 «Ἄρατε οὖν, φησὶν τοῖς παρεστῶσιν, «ἀπ' αὐτοῦ τὴν μνᾶν», καὶ δότε τῷ τὰς δέκα μνᾶς ἔχοντι»· ἀντιχαρίζεται γὰρ ἡμῖν ὁ θεὸς τὰ ἀγαθὰ μετὰ προσθήκης.